

به نام پروردگار مهربان

راهنمای گام به گام دروس

© Dars Pack

درس یک

انثته
انسان

پایه یازدهم

مهروماه

مقدمه ناشر

درس پک یک مدرسه همراه است که کلیه دروس را در یک پک با ویژگی‌های زیر در اختیار شما دانش‌آموزان عزیز قرار می‌دهد:

۱ **ایستگاه آموزش:** آموزش مفاهیم و نکات درسی به صورت جامع، مختصر و نموداری، همراه با تأکیدهای لازم و تذکرات مفید و کاربردی برای هر درس.

۲ **پاسخ:** ارائه پاسخ‌های دقیق و کامل به همه پرسش‌ها، فعالیت‌ها، تمرین‌ها و... هر یک از دروس به ترتیب کتاب درسی.

۳ **ایستگاه سنجش:** ارائه نمونه سؤال، منطبق بر مفاهیم کتاب درسی و فضای آموزشی به همراه پاسخ آن برای هر فصل، درس یا گفتار و... جهت سنجش آموخته‌های شما دانش‌آموزان عزیز.

۴ **نمونه سؤال:** ارائه دو نمونه سؤال کامل در هر درس منطبق با بارم‌بندی آموزش و پرورش برای نوبت اول و نوبت پایانی همراه با پاسخ تشریحی و جامع.

● ضمناً دو ویژگی اختصاصی این مجموعه عبارت‌اند از:

۱ **رنگی بودن کتاب:** این ویژگی با ایجاد تنوع مناسب در فضای مطالعه مانع بروز یکنواختی و خستگی می‌شود و به مطالعه شما انسجام و سرعت می‌بخشد.

۲ **تطابق با فرمت کتاب‌های درسی:** مطابقت فرمت فعالیت‌ها، پرسش‌ها و... هر درس که موجب انس بیشتر شما با کتاب درسی شده و بیگانگی با کتاب درسی را از بین خواهد برد.

مؤلفان

نگارش (۲)	اصغر معاذی، داریوش گودرزی
فارسی (۲)	اصغر معاذی، داریوش گودرزی
انسان و محیط زیست	فرزانه رجایی
فلسفه	فریبا طاهری
انگلیسی (۲)	بهروز سحابی
تاریخ (۲)	محبوبه ساکی
ریاضی و آمار (۲)	حمید رحیمی، عباس علیمرادپور
جامعه‌شناسی (۲)	محمد رضا سرمیدیان
روان‌شناسی	شهره قربانی
عربی، زبان قرآن (۲)	علی رمضانپور
جغرافیا (۲)	فرناز نصیری
علوم و فنون (۲)	اصغر معاذی، داریوش گودرزی
دین و زندگی (۲)	عباس بحیرایی

گروه ویراستاران: ساعده نمازی، اعظم علی‌آبادی، آیدا پارس‌پور، فاطمه رضایی، کبری ملکی، سحر سلیمان‌زاده، محمد مهدی مشایخی، سیده زهرا سیدقاسم، صبا عبدی

فهرست

۱۴۶	نمونه آزمون نوبت اول
۱۴۹	نمونه آزمون پایانی

انسان و محیط زیست

۱۵۴	درس ۱: آب، سرچشمه زندگی
۱۶۰	درس ۲: خاک، بستر زندگی
۱۶۵	درس ۳: هوا، نفس زندگی
۱۷۰	درس ۴: انرژی، حرکت، زندگی
۱۷۶	درس ۵: زباله، فاجعه محیط زیست
۱۸۲	درس ۶: تنوع زیستی، تابلوی زیبای آفرینش
۱۸۷	درس ۷: محیط زیست، بستر گردشگری مسئولانه
۱۹۳	نمونه آزمون نوبت اول
۱۹۶	نمونه آزمون پایانی

فلسفه

۲۰۰	بخش ۱: معنا و قلمرو فلسفه
۲۰۰	فلسفه چیست (۱)
۲۰۵	فلسفه چیست (۲)
۲۱۱	فلسفه چیست (۳)
۲۱۵	بخش ۲: نخستین فلاسفه یونان
۲۱۵	آغاز فلسفه
۲۱۹	شهید راه حکمت
۲۲۵	گوهرهای اصیل و جاودانه
۲۳۳	اندیشمندی منظم و موشکاف
۲۴۰	فلسفه بعد از ارسطو
۲۴۶	نمونه آزمون نوبت اول
۲۴۸	نمونه آزمون پایانی

انگلیسی (۲)

۲۵۳	درس ۱: Understanding People
۲۹۴	درس ۲: A Healthy Lifestyle
۳۳۶	درس ۳: Art and Culture
۳۶۷	نمونه آزمون نوبت اول
۳۶۹	نمونه آزمون پایانی

تاریخ (۲)

۳۷۴	فصل ۱: تاریخ شناسی
۳۷۴	درس ۱: منابع پژوهش در تاریخ اسلام...

نگارش (۲)

۸	درس اول: اجزای نوشته: ساختار و محتوا
۱۲	درس دوم: گسترش محتوا (۱): زمان و مکان
۱۵	درس سوم: گسترش محتوا (۲): شخصیت
۱۸	درس چهارم: گسترش محتوا (۳): گفت و گو
۲۲	درس پنجم: سفرنامه
۲۵	درس ششم: کاهش محتوا: خلاصه نویسی
۳۰	نمونه آزمون نوبت اول
۳۳	نمونه آزمون پایانی

فارسی (۲)

۳۸	ستایش: لطف خدا
۴۰	فصل ۱: ادبیات تعلیمی
۴۰	درس یکم: نیکی
۴۶	درس دوم: قاضی بُست
۵۵	فصل ۲: ادبیات سفر و زندگی
۵۵	درس سوم: در کوی عاشقان
۶۱	درس پنجم: ذوق لطیف
۶۸	فصل ۳: ادبیات غنایی
۶۸	درس ششم: پرورده عشق
۷۴	درس هفتم: باران محبت
۸۲	فصل ۴: ادبیات پایداری
۸۲	درس هشتم: در امواج سند
۸۹	درس نهم: آغازگری تنها
۹۵	فصل ۵: ادبیات انقلاب اسلامی
۹۵	درس دهم: رباعی‌های امروز
۹۹	درس یازدهم: سپیده می‌آید
۱۰۴	فصل ۶: ادبیات حماسی
۱۰۴	درس دوازدهم: کاوه دادخواه
۱۱۵	درس چهاردهم: حمله حیدری
۱۲۲	فصل ۷: ادبیات داستانی
۱۲۲	درس پانزدهم: کبوتر طوق‌دار
۱۳۱	درس شانزدهم: قصه عینکم
۱۳۷	فصل ۸: ادبیات جهان
۱۳۷	درس هفدهم: خاموشی دریا
۱۴۰	درس هجدهم: خوان عدل
۱۴۵	نیایش: الهی

درس نهم: جهان دوقطبی	۵۶۳
درس دهم: جنگ‌ها و تقابل‌های جهانی	۵۶۵
درس یازدهم: بحران‌های اقتصادی و زیست‌محیطی	۵۶۸
درس دوازدهم: بحران‌های معرفتی و معنوی	۵۷۰
فصل ۴: بیداری اسلامی و جهان جدید	۵۷۳
درس سیزدهم: سرآغاز بیداری اسلامی	۵۷۳
درس چهاردهم: انقلاب اسلامی ایران	۵۷۵
درس پانزدهم: افق بیداری اسلامی	۵۷۸
نمونه آزمون نوبت اول	۵۸۱
نمونه آزمون پایانی	۵۸۳

روان‌شناسی

درس اول: روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه	۵۸۶
درس دوم: روان‌شناسی رشد	۵۹۴
درس سوم: احساس، توجه، ادراک	۶۰۲
درس چهارم: حافظه و علل فراموشی	۶۰۷
درس پنجم: تفکر (۱) حل مسئله	۶۱۴
درس ششم: تفکر (۲) تصمیم‌گیری	۶۲۰
درس هفتم: انگیزه و نگرش	۶۲۶
درس هشتم: روان‌شناسی سلامت	۶۳۲
نمونه آزمون نوبت اول	۶۳۸
نمونه آزمون پایانی	۶۴۰

عربی، زبان قرآن (۲)

الدَّرْسُ الْأَوَّلُ: مَوَاعِظُ قِيَمَةٍ	۶۴۴
الدَّرْسُ الثَّانِي: صِنَاعَةُ التَّلْمِيعِ فِي الْأَدَبِ الْفَارِسِيِّ	۶۵۳
الدَّرْسُ الثَّلَاثُ: عَجَائِبُ الْمَخْلُوقَاتِ	۶۶۱
الدَّرْسُ الرَّابِعُ: تَأْثِيرُ اللُّغَةِ الْفَارِسِيَّةِ عَلَى اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ	۶۶۹
الدَّرْسُ الْخَامِسُ: الصِّدْقُ	۶۷۸
الدَّرْسُ السَّادِسُ: إِزْحَمُوا ثَلَاثَةً	۶۸۵
الدَّرْسُ السَّابِعُ: لَا تَقْنَطُوا	۶۹۳
نمونه آزمون نوبت اول	۷۰۲
نمونه آزمون پایانی	۷۰۵

جغرافیا (۲)

فصل ۱: ناحیه چیست؟	۷۱۰
درس ۱: معنا و مفهوم ناحیه	۷۱۰
درس ۲: انسان و ناحیه	۷۱۶
فصل ۲: نواحی طبیعی	۷۲۲
درس ۳: نواحی آب‌وهوایی	۷۲۲

درس ۲: روش پژوهش در تاریخ؛ بررسی و سنجش	۳۸۰
فصل ۲: ظهور اسلام، حرکتی تازه در تاریخ بشریت	۳۸۵
درس ۳: اسلام در مکه	۳۸۵
درس ۴: امت و حکومت نبوی در مدینه	۳۹۰
درس ۵: تثبیت و گسترش اسلام در دوران خلفای نخستین	۳۹۸
درس ۶: امویان بر مسند قدرت	۴۰۵
درس ۷: جهان اسلام در عصر خلافت عباسی	۴۱۱
فصل ۳: ایران از ورود اسلام تا پایان صفویه	۴۱۸
درس ۸: اسلام در ایران زمینه‌های ظهور تمدن	۴۱۸
درس ۹: ظهور و گسترش تمدن ایرانی - اسلامی	۴۲۴
درس ۱۰: ایران در دوران غزنوی، سلجوقی و خوارزمشاهی	۴۳۰
درس ۱۱: حکومت، جامعه و اقتصاد در عصر مغول - تیموری	۴۳۴
درس ۱۲: فرهنگ و هنر در عصر مغول - تیموری	۴۳۹
درس ۱۳: تحولات سیاسی و اقتصادی ایران در دوره صفوی	۴۴۲
درس ۱۴: فرهنگ و تمدن در عصر صفوی	۴۴۸
فصل ۴: اروپا در قرون وسطا و عصر جدید	۴۵۴
درس ۱۵: قرون وسطا	۴۵۴
درس ۱۶: رنسانس و عصر جدید	۴۵۹
نمونه آزمون نوبت اول	۴۶۶
نمونه آزمون پایانی	۴۶۹

ریاضی و آمار (۲)

فصل ۱: آشنایی با منطق و استدلال ریاضی	۴۷۴
فصل ۲: تابع	۴۸۶
فصل ۳: آمار	۵۱۵
نمونه آزمون نوبت اول	۵۳۴
نمونه آزمون پایانی	۵۳۶

جامعه‌شناسی (۲)

فصل ۱: فرهنگ جهانی	۵۴۲
درس اول: جهان فرهنگی	۵۴۲
درس دوم: فرهنگ جهانی	۵۴۵
درس سوم: نمونه‌های فرهنگ جهانی ۱	۵۴۷
درس چهارم: نمونه‌های فرهنگ جهانی ۲	۵۴۹
فصل ۲: فرهنگ معاصر غرب و نظام نوین جهانی	۵۵۱
درس پنجم: باورها و ارزش‌های بنیادین فرهنگ غرب	۵۵۱
درس ششم: چگونگی تکوین فرهنگ معاصر غرب	۵۵۵
درس هفتم: جامعه جهانی	۵۵۷
درس هشتم: تحولات نظام جهانی	۵۶۰
فصل ۳: چالش‌های جهانی	۵۶۳

درس دهم: سبک‌شناسی قرن‌های ۱۰ و ۱۱ (سبک هندی) ... ۸۵۰
درس یازدهم: پایه‌های آوایی همسان دولختی ... ۸۵۵
درس دوازدهم: کنایه ... ۸۵۹
کارگاه تحلیل فصل ... ۸۶۳
نمونه آزمون نوبت اول ... ۸۶۹
نمونه آزمون پایانی ... ۸۷۲

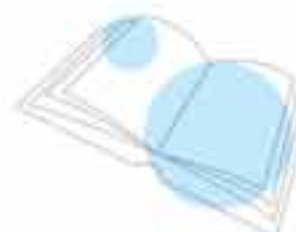
دین و زندگی (۲)

بخش ۱: تفکر و اندیشه ... ۸۷۶
درس اول: هدایت الهی ... ۸۷۶
درس دوم: تداوم هدایت ... ۸۸۱
درس سوم: آخرین پیامبر ... ۸۸۵
درس چهارم: معجزه جاودان ... ۸۸۸
درس پنجم: مسئولیت‌های پیامبر(ص) ... ۸۹۳
درس ششم: پیشوای اسوه ... ۸۹۹
درس هفتم: امامت، تداوم رسالت ... ۹۰۳
درس هشتم: جان و جانشین پیامبر(ص) ... ۹۰۹
درس نهم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ... ۹۱۳
درس دهم: احیای ارزش‌های راستین ... ۹۱۷
درس یازدهم: جهاد در راستای ولایت ظاهری ... ۹۲۰
درس دوازدهم: عصر غیبت امام زمان(ع) ... ۹۲۶
درس سیزدهم: در انتظار ظهور ... ۹۲۹
درس چهاردهم: مرجعیت و ولایت فقیه ... ۹۳۶
درس پانزدهم: رهبری و مردم ... ۹۴۰
بخش ۲: در مسیر ... ۹۴۶
درس شانزدهم: عزت نفس ... ۹۴۶
درس هفدهم: زمینه‌های پیوند ... ۹۵۰
درس هجدهم: پیوند مقدس ... ۹۵۴
نمونه آزمون نوبت اول ... ۹۵۷
نمونه آزمون پایانی ... ۹۵۹

درس ۴: ناهمواری‌ها و اشکال زمین ... ۷۳۴
درس ۵: نواحی زیستی ... ۷۴۳
فصل ۳: نواحی انسانی ... ۷۵۲
درس ۶: نواحی فرهنگی ... ۷۵۲
درس ۷: نواحی اقتصادی (کشاورزی و صنعتی) ... ۷۶۰
درس ۸: نواحی اقتصادی (تجارت و اقتصاد جهانی) ... ۷۶۷
فصل ۴: نواحی سیاسی ... ۷۷۷
درس ۹: معنا و مفهوم ناحیه سیاسی ... ۷۷۷
درس ۱۰: کشور، يك ناحیه سیاسی ... ۷۸۲
درس ۱۱: ژئوپلیتیک ... ۷۹۳
نمونه آزمون نوبت اول ... ۸۰۲
نمونه آزمون پایانی ... ۸۰۴

علوم و فنون ادبی (۲)

فصل ۱ ... ۸۰۸
درس یکم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۷ و ۸ و ۹ ... ۸۰۸
درس دوم: پایه‌های آوایی ... ۸۱۳
درس سوم: تشبیه ... ۸۱۶
کارگاه تحلیل فصل ... ۸۲۱
فصل ۲ ... ۸۲۲
درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های ۷ و ۸ و ۹ (سبک عراقی) ... ۸۲۲
درس پنجم: پایه‌های آوایی همسان (۱) ... ۸۲۶
درس ششم: مجاز ... ۸۳۲
کارگاه تحلیل فصل ... ۸۳۵
فصل ۳ ... ۸۳۷
درس هفتم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۱۰ و ۱۱ ... ۸۳۷
درس هشتم: پایه‌های آوایی همسان (۲) ... ۸۴۰
درس نهم: استعاره ... ۸۴۵
کارگاه تحلیل فصل ... ۸۴۸
فصل ۴ ... ۸۵۰

نگارش (۲)

فعالیت
کارگاه نوشتن
مثل نویسی
شعرگردانی
حکایت نگاری

درس اول:

اجزای نوشته: ساختار و محتوا

ایستگاه آموزش

● در یک نوشته توصیفی از حواس و تخیل بهره می‌گیریم.

انواع ساختار	بخش‌های اصلی یک نوشته	روش‌های پرورش یک نوشته
بیرونی (قالب نوشته) مانند داستان، سفرنامه، خاطره و شعر.	ساختار	مقایسه
درونی (طرح نوشته)	محتوا	جان‌نشین‌سازی
		ناسازی معنایی
		بارش فکری

● منظور از ساختار بیرونی، شکل و قالب کلی اثر است.

● منظور از ساختار درونی اثر، همان طرح و سازماندهی فکر و محتوای اثر است.

● در ساختار درونی یا طرح یک نوشته به سازماندهی و چینش مطالب می‌پردازیم.

● در مقایسه یک نوشته با یک ساختمان، ساختار بیرونی نوشته، مانند شکل ظاهری ساختمان و ساختار درونی نوشته، مانند قسمت‌های داخل ساختمان است.

● یکی از نکاتی که در طراحی ساختار درونی نوشته اهمیت دارد، انسجام متن است. انسجام متن از طریق مشخص بودن خط فکری نوشته، رعایت اولویت‌بندی مطالب و ارتباط منطقی بندها ایجاد می‌شود.

پیش از نوشتن: مرحله تشکیل ساختار بیرونی و درونی نوشته	مراحل نوشتن
نوشتن: مرحله شکل‌گیری و گسترش محتوا	مراحل نوشتن
پس از نوشتن: مرحله بازبینی و اصلاح متن	

قسمت‌های تشکیل‌دهنده طرح یا ساختار درونی یک نوشته

عنوان نوشته: موضوع انتخاب شده می‌تواند عنوان نوشته باشد.	مراحل پیش از نوشتن
بند مقدمه: در این بخش، اطلاعات کلی درباره موضوع نوشته به خواننده منتقل می‌شود.	
بندهای بدنه: در این بخش، ریز موضوع‌هایی که مستقیماً با موضوع اصلی ارتباط دارند گسترش می‌یابند.	
بند جمع‌بندی: در این بند، نویسنده حاصل کلام خود را در عبارت‌هایی اثرگذار، یک بیت شعر یا حتی یک سؤال تفکربرانگیز مطرح می‌کند.	

1 انتخاب موضوع: در این مرحله از میان موضوعاتی که به ذهن ما می‌رسد، موضوعی را که نسبت به آن آگاهی و علاقه بیشتری داریم انتخاب می‌کنیم.	مراحل سازماندهی طرح یک نوشته با موضوع «باران»
2 انتخاب واژه‌های مرتبط با موضوع: در این مرحله با توجه به موضوع انتخابی و با استفاده از روش بارش فکری واژه‌های کلیدی مرتبط با آن را می‌نویسیم.	
3 سازماندهی طرح نوشته: در این مرحله بر اساس روابط معنایی، واژه‌هایی را که از طریق بارش فکری تولید شده‌اند دسته‌بندی می‌کنیم.	

مراحل سازماندهی طرح یک نوشته با موضوع «باران»

1 بند مقدمه: در این بند با نگاهی کلی به موضوع باران، آغازی گیرا و جذاب داشته باشیم.	مراحل سازماندهی طرح یک نوشته با موضوع «باران»
2 بندهای بدنه: بر اساس روابط معنایی واژه‌ها، چینش بندهای بدنه را شکل می‌دهیم. بند اول: توصیف لحظات بارش باران، بند دوم: توصیف خیر، فایده و برکت باران، بند سوم: بیان خاطراتی از لحظات بارانی.	

فصل ۵

ادبیات انقلاب اسلامی

رباعی‌های امروز

درس مهم

ایستگاه آموزش

شاعران ادبیات انقلاب اسلامی:

مصطفی محدثی خراسانی

محمدعلی مجاهدی (پروانه)

مصطفی علی‌پور

سلمان هراتی

● معنی واژه‌ها و اصطلاحات

چنبر: حلقه، دایره

زستن: نجات یافتن، رها شدن

زشحه: قطره، چگه، چکیده و تراوش کرده

ماتم: اندوه، غم، مصیبت

مَشک: خیک، ظرفی ساخته شده از پوست گوسفند یا بز

برای نگهداری و ذخیره مایعات

نیلی: نیل‌رنگ، آبی تیره و متمایل به کبود

بیم: دریا

● معنی بیت‌ها، شرح آرایه‌ها و نکات

چون یل ز پیچ و تاب صحرا می‌رفت   همراه محسّر به فتح فردا می‌رفت

معنی: مانند سیل در میان پیچ و تاب صحرا پیش می‌رفت. همراه با سحرگاه برای فتح فردا (رسیدن به روشنایی) می‌رفت.
آرایه‌ها و نکات: تشبیه (چون سیل) / مراعات نظیر (سحر، فردا) / تشخیص (رود) / مراعات نظیر (چشمه، دریا) / واج‌آرایی (ف)

بی تاب نظیر جوشش چشمه دور   این رود به جست و جوی دریا می‌رفت

معنی: این رود، بی‌تابانه مانند جوشش چشمه‌ای در دوردست به جست و جوی دریا می‌رفت.

آرایه‌ها و نکات: تشبیه (نظیر جوشش چشمه)

سلمان هراتی

رازی که خطرکنندگان می‌دانند   در بازی خون، برندگان می‌دانند

معنی: این رازی است که فقط اهل خطر (ریسک) از آن آگاه هستند. کسانی که در بازی مرگ (شهادت) برنده‌اند، این راز را می‌دانند.

آرایه‌ها و نکات: کنایه (بازی خون کنایه از شجاعت و از جان گذشتگی در راه وطن) / واج‌آرایی (ن)

با بال شکسته پرگشودن، هنر است این را همه پرندگان می‌دانند!

معنی: پرواز با بال‌های شکسته هنر است. فقط کسانی که اهل پروازند از این موضوع آگاه هستند.

آرایه‌ها و نکات: متناقض‌نما (پارادوکس) (پرگشودن با بال شکسته در مصراع اول) / تشخیص (مصراع دوم) مصطفی علی پور

ای کعبه به داغ ماتمت، نیلی پوش وز تشنگی ات، فرات در جوش و خروش

معنی: ای کسی که خانه خدا (کعبه) در غم مصیبت و عزای تو تیره‌پوش و رود فرات به سبب تشنگی‌ات در جوش و خروش است.

آرایه‌ها و نکات: تشخیص (کعبه، فرات) / حسن تعلیل (دلیل غیرواقعی اما زیبا و دلپذیر) (هر دو مصراع بیت اول)

جز تو که فرات، رشحه‌ای از یم توست دریا نشنیدم که کشد مشک به دوش

معنی: هرگز نشنیده‌ام که دریایی غیر از تو (که فرات در برابر دریای وجودت مانند قطره‌ای است) مشک به دوش بکشد.

آرایه‌ها و نکات: اغراق (فرات رشحه‌ای از یم توست) / تشبیه (تشبیه تو به دریا) / تشخیص (دریا) / تلمیح (اشاره به دلاوری‌ها و

جان فشانی‌های حضرت ابوالفضل (ع) در روز عاشورا) محمد علی مجاهدی (پروانه)

از چنبر نفس، رسته بودند آنها بت‌ها همه را شکسته بودند آنها

معنی: آنها از دایره و محدوده نقش و نگار (اسارت مادیات) رها شده و همه بت‌ها را شکسته بودند. (وابستگی‌ها را از بین برده بودند).

آرایه‌ها و نکات: اضافه تشبیهی (چنبر نفس) / استعاره (بت‌ها استعاره از وابستگی‌های مادی دنیا)

پرواز شدند و پرگشوند به عرش هر چند که دست بسته بودند آنها

معنی: با وجود بسته بودن دست‌هایشان به سوی آسمان پرواز کردند (شهید شدند).

آرایه‌ها و نکات: مجاز (پرواز مجاز از پرنده) / متناقض‌نما (پرگشودن با وجود بسته بودن دست) مصطفی محدثی خراسانی

کارگاه متن‌پژوهی

صفحه ۸۷

قلمرو زبانی

۱ با توجه به رابطه معنایی «ترادف» جاهای خالی را کامل کنید.

■ رشحه، قطره، چگه ■ چنبر، حلقه، دایره

۲ برای هر یک از الگوهای زیر، واژه‌ای از متن درس بیابید و بنویسید.

نمونه: بن ماضی + ه ← صفت وندی (شکسته)

■ وند + اسم ← صفت وندی (چشمه) ■ بن مضارع + وند + بن مضارع ← اسم وندی - مرکب (جست‌وجو)

صفحه ۸۷

قلمرو ادبی

۱ سروده سلمان هراتی، را از نظر آرایه‌های ادبی بررسی کنید. **باسخ** چون سیل: تشبیه / سحر، فردا: مراعات نظیر / بی‌تاب نظیر جوشش چشمه: تشبیه / رود: تشخیص / چشمه، دریا: مراعات نظیر / واج‌آرایی (ف)

۲ هر یک از سروده‌های درس از چهار مصراع تشکیل شده است؛ به این‌گونه شعر که مصراع‌های یکم، دوم و چهارم آن، هم‌قافیه هستند و وزن و آهنگ آن، معادل «لا حول و لا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» است. «رباعی» می‌گویند. گاه در رباعی، مصراع سوم نیز با دیگر مصراع‌ها هم‌قافیه می‌شود. خیام، عطار، مولوی و باباافضل سراینده‌گان نامدار رباعی‌اند.

■ واژگان «قافیه» را در رباعی‌های درس، مشخص کنید. **باسخ** واژگان قافیه در رباعی اول: صحرا، فردا، دریا / در رباعی دوم: خطرکنندگان، پرندگان، پرندگان / در رباعی سوم: نیلی‌پوش، خروش، دوش / در رباعی چهارم: رسته، شکسته، بسته

جاننداری مناسب نباشد، ممکن است گونه به طور کامل نابود شود، به این پدیده انقراض می‌گویند. ۷. تخریب زیستگاه، برداشت بی‌رویه و استفاده ناپایدار، آلودگی محیط زیست، گونه‌های بیگانه مهاجم و تغییر اقلیم ۸. مناطق حفاظت شده و تهیه بانک ذخایر زیستی منطقه ۹. احیای گوزن زرد ایرانی در خوزستان و جنگل‌های زاگرس، باور سازگار با محیط زیست تمساح پوزه‌کوتاه (گاندو) در سیستان و بلوچستان

درس ۷

محیط زیست، بستر گردشگری مسئولانه

ایستگاه آموزش

● مزایای گردشگری: پیشینه گردشگری در ایران ← حج؛ نمادی از گردشگری مذهبی ← سفرنامه، یاد و خاطره‌ای از سفر ← پیامدهای گردشگری بر محیط زیست ← باداب سورت در دست تخریب ← تالاب کانی برازان ← بوم‌گردشگری (اکوتوریسم) ← مناطق تحت حفاظت ایران ← پارک ملی ← آثار طبیعی ملی ← مناطق حفاظت شده ← پناهگاه حیات وحش ← تجربه‌ای موفق در گردشگری ← سازگار با فرهنگ و آداب و رسوم ← گردشگری پایدار و مسئولانه

گردشگری در ایران

آبشار بیشه در لرستان، کویر مصر در اصفهان، گنبد سلطانیه زنجان، شهر سوخته سیستان و بلوچستان از جاذبه‌های گردشگری ایران است.

ازاده دولت معرفی ایران به عنوان مقصد گردشگری است.

ایران جزء ۲۰ کشور برتر دنیا در زمینه بوم‌گردشگری (اکوتوریسم) است.

● مفهوم گردشگری: سفر و فعالیتی که خارج از محل زندگی انجام می‌شود و فرد برای حداقل یک روز و حداکثر یک سال جهت تفریح و اهدافی دیگر در مکانی غیر از محل زندگی اقامت و گشت‌وگذار می‌نماید.

● گردشگری به جز تأثیری که در زندگی خود گردشگر دارد، نقش مؤثری نیز در شکوفایی اقتصادی، فرهنگی و سیاسی کشور میزبان ایفا می‌کند.

برخورد با گردشگری

گردشگری با امنیت سیاسی، اقتصادی و احترام متقابل رابطه تنگاتنگی دارد.

گردشگری از بعد فرهنگی و اجتماعی مهم است، چون جوامع و کشورهای میزبان می‌توانند از طریق گردشگری به ترویج زبان، فرهنگ و رسوم اجتماعی خود بپردازند.

برخورد منفی گروه افراطی تکفیری داعش در کشورهای عراق، سوریه و منطقه حجاز آثار تاریخی بیشماری را نابود کرد.

برخورد مثبت مسئولین در شهرستان شوشتر در جنوب ایران به واسطه وجود سازه‌های آبی - تاریخی آن را به یکی از اهداف گردشگری ایران تبدیل کرده است.

● عوامل گردشگری در ایران: موقعیت جغرافیایی، تنوع نژادی، زبانی، قومی، فرهنگی، جاذبه‌های طبیعی و متنوع؛ همچنین ویژگی‌های اخلاقی مردم و علاقه به سیرو سفر

● مفهوم کاروان‌سراها؛ منازلی بین مسیرهای طولانی و صعب‌العبور بودند که قدمتی تاریخی دارند.

● سیزده‌به‌در، نماد طبیعت‌گردی کهن در ایران باستان، رفتن به دامان طبیعت و همزیستی با آن است.

فعالیت ۱

صفحه ۹۸

گفت‌وگو کنید

شما ترجیح می‌دهید به کدام یک از مناطق بالا سفر کنید. دلایل خود را بنویسید.

پاسخ آبشار بیشه در لرستان (۱) طبیعت زیبا (۲) هوای پاک (۳) استفاده از طبیعت (۴) دمای مطبوع

فعالیت ۲

صفحه ۹۹

با توجه به شکل‌های بالا به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

۱. با استفاده از نقشه، جاذبه‌های دیگری را برای ایران مشخص کنید. **پاسخ** چشمه‌های آب گرم سرعین (درمانی)، تالاب انزلی (طبیعت‌گردی)، چشمه‌های باداب سورت ساری (طبیعت‌گردی)، بناهای تاریخی شیراز (تاریخی)
۲. به کمک معلم خود انواع گردشگری‌های دیگر را که در دنیا وجود دارد، نام ببرید. **پاسخ** گردشگری درمانی، گردشگری زیارتی، گردشگری تاریخی، گردشگری ژئوتوریسم و گردشگری تجاری

صفحه ۱۰۰

فعالیت ۳

۱. به صورت گروهی تحقیق کنید که توسعه گردشگری چه تأثیری بر بهبود شرایط اقتصادی محل زندگی شما دارد؟ **پاسخ** گردشگری سبب ایجاد شغل، کسب درآمد، توسعه بناها و محیط شهری و انتقال فرهنگ می‌شود.
۲. برخی بر این باورند که بی‌توجهی به گردشگری سبب هدر رفتن سرمایه ملی می‌شود. این دیدگاه را در کلاس نقد کنید. **پاسخ** گردشگری سودآور است و موجب ارزآوری شده و بی‌توجهی به آن سبب ضرر و زیان به سرمایه ملی می‌شود.

صفحه ۱۰۲

فعالیت ۴

- آیا در نزدیکی محل زندگی شما کاروان‌سرای وجود دارد؟ با دوستان خود درباره آن تحقیق و در کلاس ارائه کنید. **پاسخ** کاروان‌سرای سنگی (تهران)، کاروان‌سرای حاج‌کمال (ریاط‌کریم)، کاروان‌سرای دیرگچین (جنوب ورامین)، کاروان‌سرای شاه‌عباسی (کرج)، کاروان‌سرای عین‌الرشید (جنوب شرقی تهران)، کاروان‌سرای قصر بهرام، کاروان‌سرای ینگه امام

صفحه ۱۰۲

فعالیت ۵

گفت‌وگو کنید

- چگونه می‌توان ضمن برگزاری روز طبیعت، سیزده‌به‌دری شاد و خاطره‌انگیز، کمترین آسیب را به محیط‌زیست وارد نمود؟ **پاسخ** به گیاهان و جانوران آسیب نرسانیم، زباله‌های خود را در طبیعت رها نکنیم، آتش روشن نکنیم و اگر روشن کردیم حتماً آن را خاموش کنیم، به درختان تاب وصل نکنیم، بوته‌کنی نکنیم و شاخه درختان را نشکنیم.

ایستگاه سنجش

- ۱ از نظر روان‌شناسی گشتالت، انسان در یادگیری و شناخت، اجزا را چگونه درک می‌کند؟
 (۱) مجموعه‌های متداخل (۲) به صورت کل یا واحد (۳) جدا از هم یا در کنار هم (۴) گزینه‌های ۱ و ۲
- ۲ با توجه به فلسفه و علم سیاست، موارد ستون (الف) را به موارد مربوط به ستون (ب) وصل کنید.

الف	ب
مارکسیسم	فرد مستبد
جامعه‌شناسان غربی	پرولتاریا
اسلام	ولایت خدا
دیکتاتوری	اکثریت مردم

۳ روان‌شناسی را تعریف کنید.

۴ چرا شناخت یکی از بحث‌هایی است که در روان‌شناسی مطرح می‌شود؟

۵ دو موضوعی که فلسفه و روان‌شناسی را به هم پیوند می‌دهد، چیست؟

✓ پاسخ‌نامه

۱. گزینه «۴» ۲. مارکسیسم؛ پرولتاریا / جامعه‌شناسان غربی؛ اکثریت مردم / اسلام؛ ولایت خدا / دیکتاتوری؛ فرد مستبد ۳. علمی است که در آن درباره حالات روانی و رفتار آدمی تحقیق و بررسی می‌شود. از قرن هجدهم میلادی با استفاده از روش‌های تجربی و استفاده از اندازه‌گیری، رشد و گسترش زیادی پیدا کرد. ۴. زیرا شناخت یکی از افعال روانی انسان است؛ این بحث در روان‌شناسی مطرح می‌شود. ۵. (۱) اعتقاد داشتن یا نداشتن به روح برای انسان (۲) بحث شناخت

فلسفه چیست (۳)

ایستگاه آموزش

تعریف کوشش برای فهم علت حقیقی رویدادها و درک مبانی‌ای که علوم تجربی و انسانی بر آنها استوار شده است.
فلسفه نگاه فلسفی؛ ریشه یاب و عمیق است.

هدف فیلسوف؛ فراتر رفتن از ظاهر پدیده‌ها و کشف آنچه در باطن پدیده‌هاست.

توجه مهم‌ترین بخش فلسفه فلسفه اولی یا مابعدالطبیعه یا هستی‌شناسی است.

اشیا و موجودات هستی

شناسایی آنها از لحاظ صفت و خصوصیت معین در علوم مختلف؛ برای مثال کمیت اشیا در ریاضیات
 از لحاظ هستی و وجود داشتن؛ مابعدالطبیعه
اشتراک آنها؛ در هستی و وجود است.

تعریف علم به احوال موجودات صرفاً از جهت وجود داشتن آنها و نه از هیچ جهت دیگری مابعدالطبیعه است.

نکته انسان زمانی پا به عرصه مابعدالطبیعه می‌گذارد که به بودن اشیا و اصل هستی آنها با قطع نظر از چه چیزی بودن و اختلاف آنها توجه کند.

از مسائل مهم فلسفه اولی

- ① ثابت یا متغیر بودن هستی
  - ② بحث وجود و ماهیت
    - وجود: هستی داشتن
    - ماهیت: چیستی، مانند انسان و درخت
  - ③ علت و معلول
    - رابطه علیت: منشاء اصل هستی
    - اصل هستی: بحث‌های فلسفه اولی
    - یکی از خصوصیات هستی: علوم مختلف
  - ④ وحدت و کثرت
    - کثرت: اگر نبود قادر به تمیز اشیا از یکدیگر نبودیم.
    - وحدت: اگر نبود قادر به تشخیص همانندی و دسته‌بندی اشیا نبودیم.
- نقشه تغییرهای گوناگون در موجودات هستی توسط علوم مختلف و ثابت یا متغیر بودن خود هستی توسط مابعدالطبیعه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

وجه تمایز فلسفه و فلسفه اولی

- تفاوت فلسفه کوشش برای شناختن ریشه و علت حقیقی رویدادها به منظور تبیین عقلانی پدیده‌هاست. هستی: اصلی‌ترین مبنایی است که خصوصیات اشیا به آن بازمی‌گردد؛ در نتیجه مابعدالطبیعه (هستی‌شناسی) شناخت احکام مطلق وجود و بارزترین مصداق فلسفه به معنای تبیین عقلانی است. فلسفه اولی، سراسر هستی را عرصه مطالعه خود قرار می‌دهد تا به تبیین عقلانی احکام آن بپردازد.

ارزیابی

صفحه ۲۷

فلسفه و فیزیک را از جهت موضوع و روش با هم مقایسه کنید و نقطه اشتراک و اختلاف آنها را بنویسید. **پاسخ** فلسفه به دنبال جرابی و تبیین عقلانی امور است، ولی فیزیک خواص اشیا مانند سردی و گرمی را بررسی می‌کند. نقطه مشترک آنها تبعیت از قاعده علیت است و اختلاف آنها این است که فلسفه عام‌ترین خصوصیت موجودات را دربرمی‌گیرد، ولی فیزیک هر چیز را از لحاظ خواص مادی بررسی می‌کند.

بررسی

صفحه ۲۸

قلمرو فعالیت دانش مابعدالطبیعه با دانش سایر علوم طبیعی و انسانی را مشخص و نتیجه‌گیری کنید. **پاسخ** مابعدالطبیعه به اصل وجود می‌پردازد، ولی سایر علوم فقط به ویژگی‌ها و ظواهر موجودات و مواد توجه می‌کند.

بررسی

صفحه ۲۹

با توجه به مسئله وجود و ماهیت (یا چیستی و هستی)، جمله زیر را شرح دهید: در تاریکی، از دور حیوانی را می‌بینیم و گمان می‌کنیم اسب است؛ اما بعد از نزدیک شدن متوجه می‌شویم که فیل است. **پاسخ** این مسئله از نظر اینکه با دیدن آن حیوان به درستی به وجود آن پی می‌بریم، تفاوت میان وجود و ماهیت را نشان می‌دهد؛ اما در تشخیص ماهیت آن موجود به اشتباه افتاده‌ایم.

نمونه یابی

صفحه ۲۹

با مراجعه به آیه ۳ سوره حدید، به دو مورد از مسائلی که فلسفه اولی به آن می‌پردازد، به جز موارد مذکور در درس، اشاره کنید.

پاسخ ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

او اول و آخر و آشکار و پنهان است و او بر هر چیزی عالم و داناست.

در آیه شریفه فوق: (۱) هستی باری تعالی (۲) وحدت و یگانگی او (۳) صفات وی را می‌توان مشاهده کرد.

LESSON 2

A Healthy Lifestyle

حقایق جالب:

Interesting Facts:

- **People with higher education usually live longer.** افرادى که تحصیلات بالاتر دارند معمولاً بیشتر عمر می کنند.
فکتس این ترس تینگ لانگر لیو یوزلی اج کی شن هایر ویڈ پیل
- **Our health improves when we visit our friends and family members.** وقتی که با دوستان و اعضای خانواده مان ملاقات می کنیم سلامتی مان بهبود پیدا می کند.
ممبرز فمیلی اند فرندز اور ویزیت وی ون ایم پرووز هلت اور
- **Sitting a lot increases health risks.** نشستن زیاد سلامتی را بیشتر به خطر می اندازد.
ریسکس هلت این کریز لات ! سیتینگ
- **Laughter is the best medicine for your health.** خنده بهترین دوا برای سلامتی شماست.
هلت لیر فر مدین بست ذ ایز لفر

Vocabulary

Vocabulary	Pronunciation	Meaning	Vocabulary	Pronunciation	Meaning
a bit	ə bit	ایبت	depressed	dɪ'prest	دی پرست
actually	'æk.tʃu.ə.li	آک چوالی	diet	'daɪ.ət	دای ات
addiction	ə'dɪk.tʃən	ادیک شن	disease	dɪ'zi:z	دی زیز
affirmative	ə'fɜːr.mətɪv	افیرم تیو	discuss	dɪ'skʌs	دی سکاس
attend	ə'tend	اتند	disorder	dɪ'sɔːr.dər	دی بردر
boat	bəʊt	بوت	drug	drʌg	دراگ
blood pressure	blʌd'prɜː.ər	بلاد پرشر	education	ed.jʊ'keɪ.ʃən	اجوکی شن
balanced	'bæl.ənst	بیلنس	emergency	'ɜː.mɜː.dʒən.si	ئی مرچنسی
calm	kɑ:m	کالم	emotional	'ɜː.məʊ.ʃən.əl	ئی موئیل
cancer	'kæ.n.nər	کسر	ever	'ev.ər	اور
carrot	'kær.ət	گرت	excellent	'ek.səl.ənt	اک سلنت
cheap	tʃi:p	چپ	exciting	ɪk'saɪ.tɪŋ	اکسای تینگ
check in	tʃek ɪn	چک این	experience	ɪks'pɪəri.əns	ایکس پیرینس
climb	klaɪm	کلایم	gain weight	geɪn weɪt	گین ویت
communicate (with)	kə'mjuː.nɪ.keɪt	کمیونی کیت	get up	get ʌp	گت اپ
couch potato	kəʊtʃ.pə'teɪ.təʊ	کوچ پ تیو	give up	gɪv ʌp	گیو اپ
cultural	'kʌl.tʃər.əl	کالچرال	goal	ɡəʊl	گول
cure	kjʊər	کیوار	go jogging	ɡəʊ'dʒɒŋ.ɪŋ	گو جاجینگ
cycling	'saɪ.klɪŋ	سای کلینگ	go sailing	ɡəʊ'seɪl.ɪŋ	گو سیلینگ
daily	'deɪ.li	دی لی	go skating	ɡəʊ'skeɪt.ɪŋ	گو سکی تینگ
death	deθ	دث			
decrease	dɪ'kriːs	دی کریس			

Vocabulary	Pronunciation	Meaning	Vocabulary	Pronunciation	Meaning
grow up	grəʊ ʌp	گرواپ بزرگ شدن	prefix	'pri:fixs	پری فیکس پیشوند
habit	'hæb.ɪt	هبیت عادت	prevent (from)	prɪ'vent	پری وینت مانع شدن
hang out	hæŋ aʊt	هنگ آوت وقت گذاشتن برای	quince	kwɪns	کواینس (میوه) به
harmful	'hɑ:rm.fəl	هارم فل خطر	quit	kwɪt	کوئیت متوقف کردن
heart attack	hɑ:rt ə'tæk	هارت آتک حمله قلبی	rarely	'reə.li	ررلی به ندرت
heartbeat	hɑ:rtbi:t	هارت بیت ضربان قلب	reason	ri:zən	ریزن دلیل، علت
health risk	'hel.θ rɪsk	هلت ریسک خطر سلامتی	relationship	rɪ'leɪ.ʃən.ʃɪp	رلی شن شیپ ارتباط
healthy	'hel.θi	هلثی سالم، تندرست	rethink	ri:'θɪŋk	ری تینک مجدداً فکر کردن
hiking	'haɪ.kɪŋ	هایکینگ پیاده روی	retire	ri'taɪər	ری تایر بازنشسته شدن
homeless	'həʊm.ləs	هوم لس بی خانمان	secret	si:'krət	سی کرت راز، سری
homemade	həʊm 'meɪd	هوم می د خانگی	serve	sɜ:rv	سرو خدمت کردن (غذا کشیدن)
identify	aɪ'den.tɪ faɪ	آیدن تی فای تعیین کردن	situation	sɪt.ju'eɪ.ʃən	سیجوی شن وضعیت، موقعیت
imagine	ɪ'mædʒ.ɪn	ئی مجین فرض کردن	skim	skɪm	س کیم مرور اجمالی کردن
improve	ɪm'pru:v	ایم پروو بهبود شدن، بهتر کردن	snack	snæk	اسنک غذای سریالی
influence	ɪnflu.əns	این فلوانس تأثیر (گذاشتن)	spaghetti	spə'get.i	س پ گتی اسپاگتی، ماکارونی
interrogative	ɪn'tɜ:g.ə.tɪv	این تراگ تیو (جمله) پرسشی	special	'speʃ.əl	س پ شل ویژه، خاص
invitation	ɪn.vɪ'teɪ.ʃən	این وی تی شن دعوت	sportsperson	'spɔ:ts pɜ:sən	س پرتس پرتسن فرد ورزشکار
junk food	dʒʌŋk fu:d	جانک فود غذای هله هوله	suffix	sʌf.ɪks	سافیکس پسوند
laughter	'læ:f.tər	لأفتر خنده	take part in	teɪk pa:rt ɪn	تی ک پارت این شرکت کردن در
lifestyle	'laɪf.staɪl	لایف ستایل سبک زندگی	title	taɪ.tl	تایتل عنوان، لقب
look after	lʊk 'æf.tər	لُک آفتر مراقبت کردن	topic	tɒp.ɪk	تاپیک موضوع
look back	lʊk 'bæk	لُک بک به عقب برگشتن	turn round	tɜ:m raʊnd	تورن رزوند دور زدن، چرخیدن
measure	'meʒ.ər	میزر اندازه گرفتن	wake up	weɪk ʌp	وی ک آپ بیدار شدن / بیدار کردن
medicine	'med.ɪ.sən	مدی سن دارو، معالجه	watch out	wɑ:tʃ aʊt	واچ آوت مواظب بودن
member	mem.bər	ممبر عضو			
mission	mɪ.ʃən	میشن ماموریت، رسالت			
physical	'fɪz.ɪ.kəl	فی زی کل جسمانی			

Get Ready

A. Look at the people in the pictures. به افراد داخل تصاویر نگاه کنید.

بیکچرز   ذی   این   بیپیل   ذی   ات   لک

Check (✓) if what they are doing is good for their health.

چک   هلت   ذر   فر   گود   ایز   دوینگ   آر   ذی   وات   ایف

اگر کاری که آنها برای سلامتی شان انجام می دهند خوب است علامت (✓) بگذارید.

Now match the pictures with the words and sentences. حال عکس ها، جملات و لغات را به هم وصل کنید.

بستیسز   آند   وردز   ذی   ویدز   بیکچرز   ذی   مچ   نو

a worked
ورکد

کار کردن (گذشته)

b jog
جاگ

آهسته دویدن

c hangs out
اوت هنگر

بیرون رفتن با دوستان

d eating
یتینگ

خوردن

e surfing
سرفینگ

موج سواری

f climbed
کلایمد

کوه نوردی

1. Behzad likes eating junk food when he's watching TV. بهزاد دوست دارد موقع تماشای تلویزیون غذاهای حاضری بخورد.
 بهزاد   لایکس   یتینگ   جانک   فود   ون   هز   واچینگ   تی وی

2. Reza is surfing the net. رضا مشغول کاوش در اینترنت است.
 بت   ذی   سرفینگ   ایز   رضا

3. I go out and jog every morning at 6. من هر روز صبح ساعت ۶ بیرون می روم و آهسته می دوم.
 سیکس   ات   مرنینگ   اوری   جاگ   اند   اوت   گو   آی

4. Mahdi hangs out with his friends on Fridays. مهدی جمعه ها با دوستانش بیرون می رود.
 فرای دی ز   آن   فرندز   هز   ویدز   اوت   هنگر   مهدی

5. They climbed Mount Damavand last year. آنها سال گذشته از کوه دماوند بالا رفتند.
 پر   لست   دماوند   مونت   کلایمد   ذی

درس ۱۰ ایران در دوران غزنوی، سلجوقی و خوارزمشاهی

ایستگاه آموزش

غزنویان

- در نتیجه لشکرکشی مسلمانان به آن سوی سیحون به اسلام روی آوردند.
- به دلیل مهارت‌هایی که داشتند به مناصب نظامی دست یافتند.
- الپتگین در شهر غزنه زمینه ایجاد حکومت محلی را فراهم کرد.
- تأسیس حکومت مستقل در غزنه توسط محمود، فرزند سبکتگین
- محمود به ری که تحت حمایت آل بویه شیعه بود، حمله کرد و بسیاری از مردم آنجا را به دلیل اسماعیلی بودن به قتل رساند و کتابخانه آنجا را به آتش کشید.
- لشکرکشی بی‌دری محمود غزنوی به هند به بهانه جهاد در راه خدا
- مسعود بر تخت نشست و از سلجوقیان در جنگ دندانقان شکست خورد.

سلجوقیان

- طغرل سلجوقی نیشابور را تصرف کرد و آنجا را مرکز حکومت خود نامید.
- به بغداد لشکرکشی کرد و عباسیان را از زیر سلطه آل بویه درآورد و خود را منجی خلافت نامید؛ در نتیجه خلیفه، حکومت ایران و عراق را به او بخشید.
- در زمان آلبارسلان سلجوقیان در نبرد ملازگرد، امپراتوری روم شرقی را شکست دادند.
- در زمان ملکشاه سلسله سلجوقی به اوج قدرت رسید.
- با مرگ خواجه نظام‌الملک و ملکشاه حکومت سلجوقی دچار ضعف شد.
- از دست دادن ماوراءالنهر به دلیل شکست از قراختانیان
- پیروزی تکش خوارزمشاه بر سلجوقیان و انقراض این سلسله

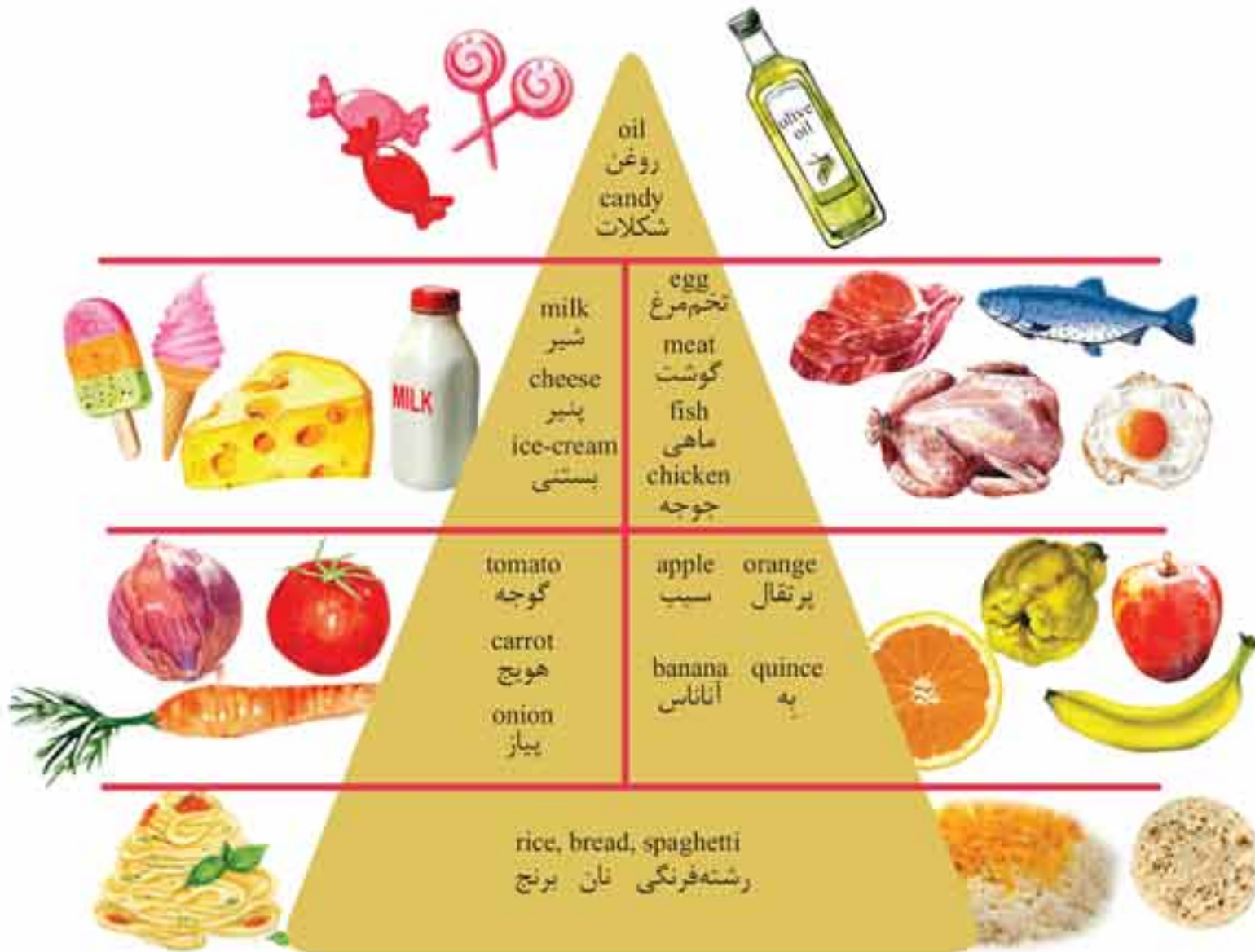
نظام اداری

- بهره‌گیری از دیوان سالاران ایرانی در زمان غزنویان برای اداره کشور
- بهره‌گیری از عمیدالملک کندری و خواجه نظام‌الملک توسی در اداره کشور
- نظام اداری دوره سلجوقیان نیز به دو بخش اهل قلم و اهل شمشیر تقسیم می‌شد.
- دیوان وزارت که در رأس آن وزیر قرار داشت به شکوهمندی رسید.
- در زمان خوارزمشاهیان اختیارات دیوان‌ها کمتر شد.

اوضاع اجتماعی و اعتقادی

- بیشتر جمعیت ایران در این دوران در روستاها به سر می‌بردند.
- شهر به سه قسمت تقسیم می‌شد
  - کهندز (ارگ)
  - شهرستان (شارستان)
  - شهر بیرونی (ربض)
- در دوره سلجوقی به دلیل رشد شهرنشینی، بازرگانی رونق بسیاری یافت.
- بافت مذهبی این دوره اهل تسنن بود؛ علاوه بر این، شیعیان نیز در شهرها پراکنده بودند.

B. In the pyramid below circle the food you eat each day. در هرم زیر دور غذایی که هر روز می خورید دایره بکشید.

Do you think you have a healthy diet?

دایت هلتی ! هو یو تینک یو دو

آیا فکر می کنید یک رژیم غذایی سالمی دارید؟

How do you know that?

دَت نو یو دو هو

چطور آن را می دانید؟

C. Read the following sentences and use adverbs of frequency (never, sometimes, often, usually, always) to show how often you do them.

یوزلی آفن سام تایمز نور فرکانسی او آدوریز یوز اند بین تین سز فالوینگ ذ رید

جملات زیر را بخوانید و از قیدهای تکرار برای (هرگز، بعضی اوقات، اغلب، معمولاً و همیشه) نشان دادن اینکه هر چند وقت یک بار آنها را انجام می دهید استفاده کنید.

1. I often work on my computer.

کمپوتر مای آن ورک آفن ای

من اغلب با کامپیوترم کار می کنم.

2. I usually watch TV in the afternoon.

آفترنون ذ این تی وی واچ یوزلی ای

من معمولاً عصرها تلویزیون تماشا می کنم.

3. I sometimes go out and play with my friends.

فرندز مای ویز پلی آند آوت گو سام تایمز ای

با دوستانم بیرون می روم و بازی می کنم.

4. I never eat fast food.

فود فست بیت نور ای

من هرگز غذای آماده بیرون را نمی خورم.

آن سیر آند آسک پرز این ورک

Can everyone make artwork?

آرت ورک می ک اوری وان کن
آیا هر کسی می تواند اثر هنری ایجاد کند؟

بله، آنها می توانند. **Yes, they can.**

How does art help us understand our family?

فمیلی اور آندرستند اس هلپ آرت داز هو
چگونه هنر کمکمان می کند که خانواده مان را درک کنیم؟

In case we use our art skills in right way.

در صورتی که مهارت های هنری مان را به شیوه درست بکار ببریم.

Have you ever visited an art gallery?

گلری آرت آن وی زی تد اور یو هو
آیا تا کنون از یک گالری هنری دیدن کرده اید؟

بله، بازدید کرده ام. **Yes, I have.**

LESSON 3

Workbook

Get Ready

P. 44-45

A. People greet each other differently around the world. مردم در سراسر جهان به طرق مختلف با هم احوال پرسی می کنند.
اُردل د اژوند دیفرنٹی اڈر ٹیچ گریٹ پیبل

In the following, you can see some ways of greeting. در زیر شما می توانید برخی روش های احوال پرسی را ببینید.
گری ٹینگ او ویز سام سی کن یو فالوینگ د این

Now, match the pictures with their greeting actions. حال تصاویر را به درستی به حالات احوال پرسی وصل کنید.
آکشنز گری ٹینگ ڈر وینڈ پیکیجزز د مچ نو

handshaking

هندسی کینگ
دست دادن

bowing

بوینگ
تعظیم کردن

hugging

هاگینگ
بغل کردن

pressing one's palms together

توگڈر پالمز وانز پرسینگ
فشردن دو کف دست به یکدیگر

اوضاع اقتصادی

- کشاورزی مهم‌ترین منبع اقتصادی بود.
- مهم‌ترین رویداد دوران حاکمیت سلجوقیان، خوارزمشاهیان و غزنویان، زوال موقعیت اقتصادی و اجتماعی دهقانان بود.
- رواج اقطاع در عصر سلجوقی
- رونق تجارت

زبان، علم و آموزش

دانشمندان این عصر

- ابوریحان بیرونی در نجوم و جغرافیا
- ابن سینا در فلسفه و طب
- ابوالعباس لوکری و خیام نیشابوری در ریاضیات و نجوم
- شهاب‌الدین سهروردی و امام فخر رازی در فلسفه
- سیداسماعیل جرجانی در پزشکی
- ساخته شدن نظامیه‌ها به همت خواجه نظام‌الملک توسی در شهرهای بغداد، اصفهان و نیشابور
- امام محمد غزالی از جمله معروف‌ترین و مهم‌ترین عالمانی بود که در این مدرسه درس خواند و تدریس کرد.
- تلاش دیوان سالاران ایرانی در تبدیل زبان دستگاه اداری غزنویان از عربی به فارسی

هنر و معماری

- دوره سلجوقی دوره شکوفایی شهرنشینی و رشد اقتصادی و شکوفایی هنر و معماری بود.
- مسجد جامع اصفهان نمونه بارز هنر و معماری دوره سلجوقی است.
- فلزکاری در عصر سلجوقیان درخشان بود.
- با استفاده از نقوش جانوری و گیاهی، سفالگری نیز رونق یافت.
- کاشی‌کاری نیز در کنار توسعه معماری به اوج خود رسید.

نکات مهم

- الپتکین در دربار سامانیان به مقام سپهسالاری رسید.
- خلیفه عباسی لقب سلطان رکن‌الدوله را به طغرل داد.
- خوارزم یکی از مناطق آباد ایران‌زمین در قرن‌های نخستین و میانه اسلام بود.
- دو نوع بازرگان وجود داشت: بازرگانان توانگر که از اعیان شهری محسوب می‌شدند و بازرگانانی که از توان مالی زیادی برخوردار نبودند و به عنوان پیشه‌ور در بازار فعالیت می‌کردند.
- در زمان سلطان محمد روابط خوارزمشاهیان با عباسیان تیره و تار بود؛ زیرا خلیفه حکومت او را تأیید نکرد.

با راهنمایی دبیر و همفکری، توضیح دهید چه عاملی نقش مهمی در ورود ایران به دوران غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان داشت؟

پاسخ با ورود مسلمانان به ماوراءالنهر، ترکان به قلمرو اسلامی وارد شدند و در تشکیلات اداری مسلمانان مقاماتی یافتند؛ به همین صورت به قلمروهای تحت سیطره اسلام، مانند ایران راه یافتند و از ضعف حکومت‌های محلی ایرانیان استفاده کردند و این‌گونه قدرت را به دست گرفتند.

Final Exam

Question	Point
A. Fill in the blanks with the given words. (quiet , movie , foreigner , besides , tongue , experience , fluently) 1. All I want in my life is peace and ..... 2. The little girl burnt her ..... when she drank the hot milk, sadly she couldn't speak easily for days. 3. A: What language do you know better, English or Persian? B: "To be honest I know a little English, but I speak Persian ....." 4. We shouldn't make the same mistake again. We should learn by ..... 5. Great number of ..... traveled to Iran to visit the historical sites in Isfahan. 6. .... lunch, healthy breakfast can give the children more energy.	3
B. Unscramble the words and then use them in the following sentences. 7. A ..... is a person who knows more than one language and can change one language into another. (nslattoarr) 8. A person who asks different questions especially for a job is called an ..... (iintvweerr) 9. A place where the learners go to learn a foreign language at any age is called ..... (enttiitus) 10. A person or thing that is the best liked is ..... (foivtaer)	1
C. Choose the correct answer. 11. Whoever ..... what in my hand is correctly will win two tickets to cinema. a. surfs b. guesses c. climbs d. gains 12. The fat man has been on a ..... for a month to lose weight. a. diet b. medicine c. health d. quince 13. .... is a food that is not good for your health because it has high amounts of fat or sugar. a. Meat b. Chicken soup c. Junk food d. Carrot 14. He was ..... with writers and painters and rarely came home at night. a. increasing b. improving c. preferring d. hanging out 15. The boy ..... 10 kilos during the summer, because he was eating a lot and couldn't do any exercise. a. lost b. made c. moved d. gained 16. He received good advice on ..... from the food doctor. a. amount b. history c. diet d. manner 17. She decided to have a healthy, ... diet. a. dangerous b. stressful c. balanced d. emotional 18. Their recent wins have proved they're the most difficult team to ..... a. beat b. predict c. exist d. decrease 19. Recently the child's heart ..... has returned to normal. a. pressure b. beat c. attack d. reality 20. She couldn't move under the ..... of the people in the subway. a. manner b. pressure c. worry d. habit	4

افعال بی قاعده در زبان انگلیسی

Base form فرم بیس شکل پایه	Past simple سیمپل پست شکل گذشته	Past participle پارتنیسی پست اسم مفعول	Base form فرم بیس شکل پایه	Past simple سیمپل پست شکل گذشته	Past participle پارتنیسی پست اسم مفعول
be (بودن)	was / were	been	drink (نوشیدن)	drank	drunk
become (شدن)	became	become	eat (خوردن)	ate	eaten
begin (شروع کردن، شروع شدن)	began	begun	fall (افتادن)	fell	fallen
bite (گاز گرفتن، گزیدن)	bit	bitten	feed (تغذیه کردن)	fed	fed
bleed (خونریزی کردن)	bled	bled	feel (احساس کردن)	felt	felt
blow (وزیدن، دمیدن)	blew	blown	fight (جنگیدن)	fought	fought
break (شکستن)	broke	broken	find (پیدا کردن)	found	found
bring (آوردن)	brought	brought	fly (پرواز کردن)	flew	flown
broadcast (پخش کردن)	broadcast	broadcast	forget (فراموش کردن)	forgot	forgotten
build (بنا کردن)	built	built	forgive (بخشیدن)	forgave	forgiven
burn (سوختن، سوزاندن)	burnt / burned	burnt / burned	freeze (یخ زدن)	froze	frozen
buy (خریدن)	bought	bought	get (به دست آوردن)	got	gotten
catch (گرفتن، رسیدن به)	caught	caught	give (دادن)	gave	given
choose (انتخاب کردن)	chose	chosen	go (رفتن)	went	gone
come (آمدن)	came	come	grow (رشد کردن)	grew	grown
cost (ارزش داشتن، قیمت داشتن)	cost	cost	hang (آویختن)	hung	hung
cut (بریدن)	cut	cut	hear (شنیدن)	heard	heard
do (انجام دادن)	did	done	hide (پنهان کردن)	hid	hidden
draw (کشیدن، رسم کردن)	drew	drawn	hit (اصابت کردن)	hit	hit
dream (خواب دیدن)	dreamed / dreamt	dreamed / dreamt	hold (نگه داشتن)	held	held
drive (رانندگی کردن)	drove	driven	hurt (صدمه زدن)	hurt	hurt
			keep (نگهداری کردن)	kept	kept
			know (شناختن، دانستن)	knew	known

بحث و گفت‌وگو

صفحه ۱۰۵

با راهنمایی دبیر درباره آثار و نتایج دشمنی و درگیری خوارزمشاهیان و خلافت عباسی با یکدیگر بحث و گفت‌وگو کنید. **پاسخ** بر عهده دانش‌آموز است.

فعالیت ۱

صفحه ۱۰۵

نمودار خط زمان تاریخ ایران در دوران حکومت‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را ترسیم کنید و رویدادهای مهم سیاسی و نظامی را بر روی آن نشان دهید.

پاسخ

۳۴۴	۳۹۲	۴۱۶	۴۲۱	۴۲۹	۴۳۱	۴۶۳	۴۹۱	۵۳۶	۵۵۲	۵۸۳	۵۹۶	۶۱۲	۶۱۶	۶۲۸
تأسیس سلسله غزنویان	فتح هند	فتح سومنات	آغاز ضعف غزنویان	تأسیس سلسله سلجوقیان	نبرد دندانقان	نبرد ملازگرد	تأسیس سلسله خوارزمشاهیان	نبرد قطوان	انقراض سلجوقیان	انقراض غزنویان	رویارویی سلطان محمد خوارزمشاه با خلیفه	انقراض غوریان به دست خوارزمشاهیان	حمله مغولان به خوارزمشاهیان	انقراض خوارزمشاهیان

فعالیت ۲

صفحه ۱۰۶

بررسی شواهد و مدارک

متن‌های زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آنها پاسخ دهید.

متن ۱: «روزی سلطان به وی [نظام‌الملک] پیغام داد که همانا با من در ملک شریکی که ولایت و اقطاع به اولاد خود می‌دهی، و هر تصرف که در ملک می‌خواهی بی‌مشورت من می‌کنی، خواهی تا بفرمایم که دوات وزارت از پیش و دستار از سرت بردارند؟ نظام‌الملک جواب داد که دوات من و تاج تو در هم بسته است و توأمانند، اما فرمان تو را باشد». (رشیدالدین فضل‌الله، جامع‌التواریخ، بخش سلجوقیان، ص ۳۶)

- منظور نظام‌الملک از رابطه بین دوات [نماد اهل قلم] وی و تاج سلطانی چیست؟ **پاسخ** اشاره به دو بخش بودن دیوان سلجوقیان دارد؛ یعنی اهل قلم و اهل شمشیر که این دو در دیوان سلجوقی مکمل یکدیگر بودند.

متن ۲: «باید که به همه اطراف همیشه جاسوسان روند بر سبیل بازرگانان و سیاحان و صوفیان و داروفروشان و درویشان، و از هر چه می‌شنوند خبر می‌آورند تا هیچ‌گونه از احوال چیزی پوشیده نماند». (نظام‌الملک، سیاست‌نامه، ص ۹۰)

الف) با توجه به متن فوق، نظام‌الملک ایجاد کدام دیوان را برای حکومت سلجوقی ضروری شمرده است؟ **پاسخ** دیوان برید

ب) به نظر شما اطلاع حاکم از اوضاع مملکت می‌توانست چه فایده‌ای به همراه داشته باشد؟ **پاسخ** اطلاع حاکم از اوضاع مملکت می‌توانست به جلوگیری از توطئه‌ها و آشوب‌ها در کشور کمک کند؛ همچنین حاکم با این کار از افکار عمومی مطلع می‌شد.

فعالیت ۳

صفحه ۱۰۷

با مطالعه دقیق وظایف دیوان‌ها در عصر سلجوقیان، بگویید امروزه وظایف هر یک از این دیوان‌ها را چه وزارتخانه یا نهادی انجام می‌دهد؟

پاسخ استیفا: وزارت دارایی، رسایل: دبیرخانه، برید: وزارت اطلاعات و ارتباطات، اشراف: سازمان بازرسی، عرض: سازمان اوقاف

$$\begin{aligned} & \times 0/4 \text{ (میانگین تعداد کلمات در هر جمله + درصد کلمات «دشوار»)} = \text{شاخص پایه آموزش} \\ & = [(15+6) \times 0/4] = 21 \times 0/4 = 8/4 \end{aligned}$$

این کتاب برای دانش‌آموزان پایه هشتم مناسب است.

سری‌های زمانی

درس ۲

ایستگاه آموزش

- سری زمانی: مجموعه داده‌هایی است که در طی زمان با قواصل منظم گردآوری می‌شوند.
- نمودار سری زمانی: پراکنش نگاهت سری زمانی که داده‌ها را با پاره‌خط‌هایی در طول زمان به هم متصل می‌کند.
- **تشریح** تکرار یک ویژگی را در سری زمانی الگو می‌نامند. بازشناسی الگوها به ما کمک می‌کند که چنین معادله‌هایی را برای پدیده‌های طبیعی بیابیم.
- **تشریح** تخمین داده‌های بین داده‌های ثبت شده را درون‌یابی می‌نامند.
- **تشریح** درون‌یابی که به وسیله یک پاره‌خط انجام شود، درونیابی خطی نام دارد.
- **تشریح** تخمین داده‌های بعد یا قبل از داده‌های ثبت شده را برون‌یابی می‌نامند.
- **تشریح** خطای درون‌یابی برابر است با قدر مطلق تفاضل مقدار واقعی هر نقطه از درون‌یابی آن.

صفحه ۶۳

فعالیت

میزان بارندگی در شش ماه دوم سال دو شهر آ و ب بر حسب میلی‌متر در جدول زیر آمده است.

مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	مجموع	میانگین	انحراف معیار
۱۵	۲۰	۳۰	۳۵	۳۰	۳۰	۱۶۰	۲۶/۶	۶/۸۷
۲۳۰	۱۷۰	۱۵۰	۱۳۰	۱۱۰	۱۱۰	۹۰۰	۱۵۰	۴۱/۶۳

● جدول را کامل کنید.

● میانگین و انحراف معیار بارندگی در شهرها را مقایسه کنید. **پاسخ**

$$\begin{aligned} \sigma^2_{\text{شهر (آ)}} &= \frac{(15-26/6)^2 + (20-26/6)^2 + (30-26/6)^2 + (35-26/6)^2 + (30-26/6)^2 + (30-26/6)^2}{6} \\ &= \frac{134/56 + 43/56 + 11/56 + 70/56 + 11/56 + 11/56}{6} = \frac{283/26}{6} = 47/22 \end{aligned}$$

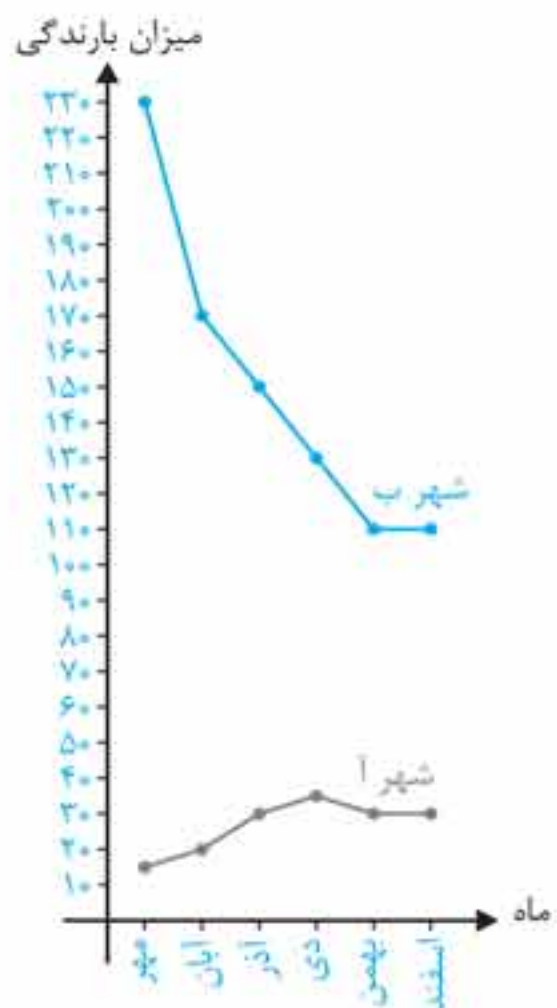
$$\sigma_{\text{شهر (آ)}} = \sqrt{47/22} = 6/87$$

$$\sigma^2_{\text{شهر (ب)}} = \frac{(30-150)^2 + (170-150)^2 + (150-150)^2 + (130-150)^2 + (110-150)^2 + (110-150)^2}{6} = 1733/23$$

$$\sigma_{\text{شهر (ب)}} = \sqrt{1733/23} = 41/63$$

میانگین و انحراف معیار شهر (آ) کمتر از شهر (ب) است.

● نمودار پراکنش نگاهت هر دو شهر را بر حسب ماه‌های سال با یک مقیاس بر روی یک محور رسم کنید. نقاط را به هم وصل کنید. برای مشخص شدن هر شهر از یک رنگ متفاوت استفاده کنید.

● کدام شهر میزان بارندگی بیشتری در پاییز نسبت به زمستان دارد؟

پاسخ شهر (ب)

حال نمودار پراکنش نگاهت دما و نمودار میله‌ای بارندگی‌های همان دو شهر را با مقیاس‌های متفاوت برای یک سال به‌ویژه در یک محور رسم کرده‌ایم.

● در چه فصلی از سال بارندگی بیشتر است؟

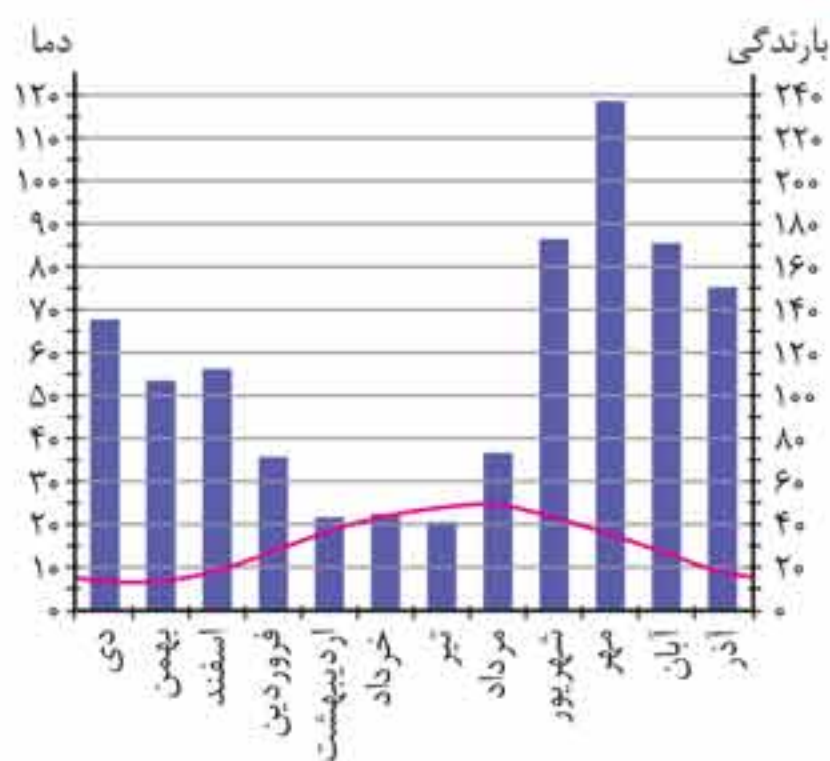
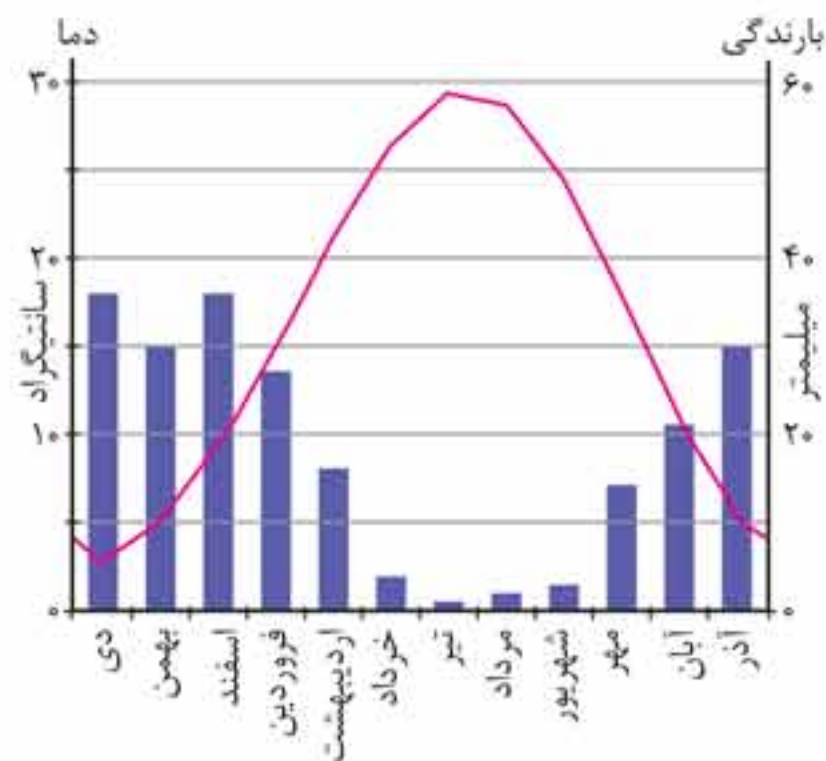
پاسخ بیشترین بارندگی برای شهر (ب) در فصل پاییز و برای شهر (آ) در فصل زمستان است.

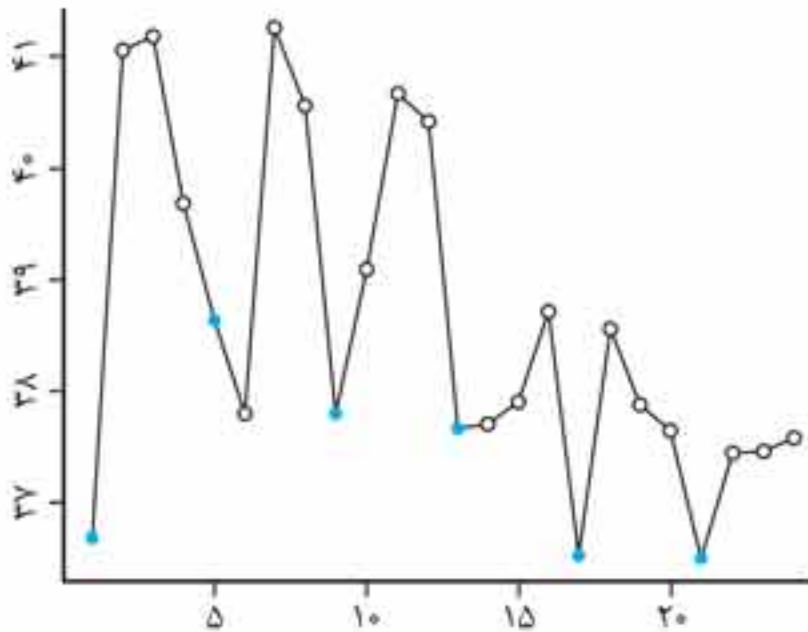
● متوسط دمای کدام شهر کمتر است؟

پاسخ شهر (ب)

آیا در تمام ماه‌های سال به همین نحو است؟

پاسخ خیر از فروردین تا تیرماه دمای شهر (آ) بیشتر است.

سری زمانی مقابل نشان دهنده ۶ روز درجه حرارت بدن یک بیمار مبتلا به بیماری میکروبی است. او بستری شده و درمانش با آنتی بیوتیک آغاز شده است.

هر روز چند درجه حرارت خوانده شده ثبت شده است.

پاسخ چهارتا

درجه حرارت بیمار در لحظه بستری شدن چند درجه است؟

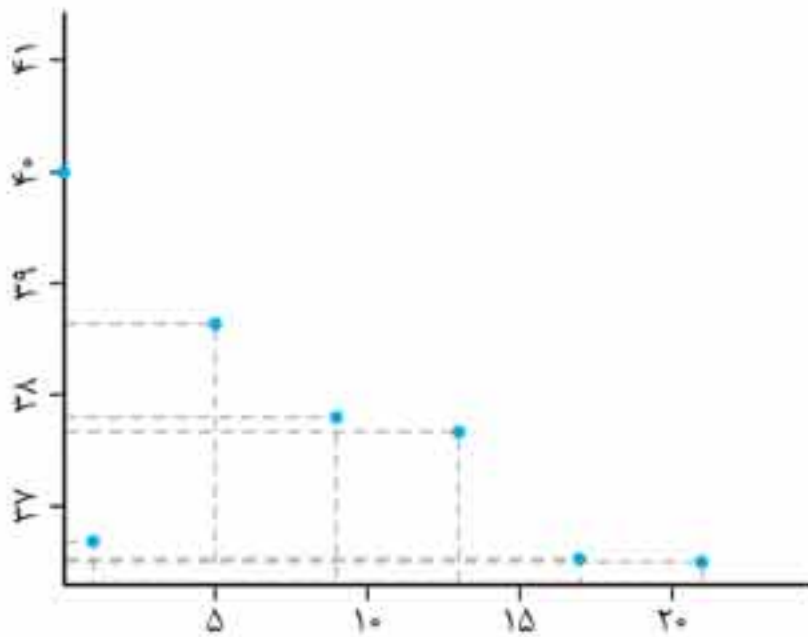
پاسخ ۳۶/۵ درجه

پس از چند روز درجه حرارت بیمار به حالت طبیعی بازگشته

است؟ **پاسخ** پس از چهار روز

اگر اولین زمان ثبت درجه حرارت ساعت ۷ صبح باشد، نمودار را

فقط برای ساعات ۷ صبح رسم کنید. **پاسخ**

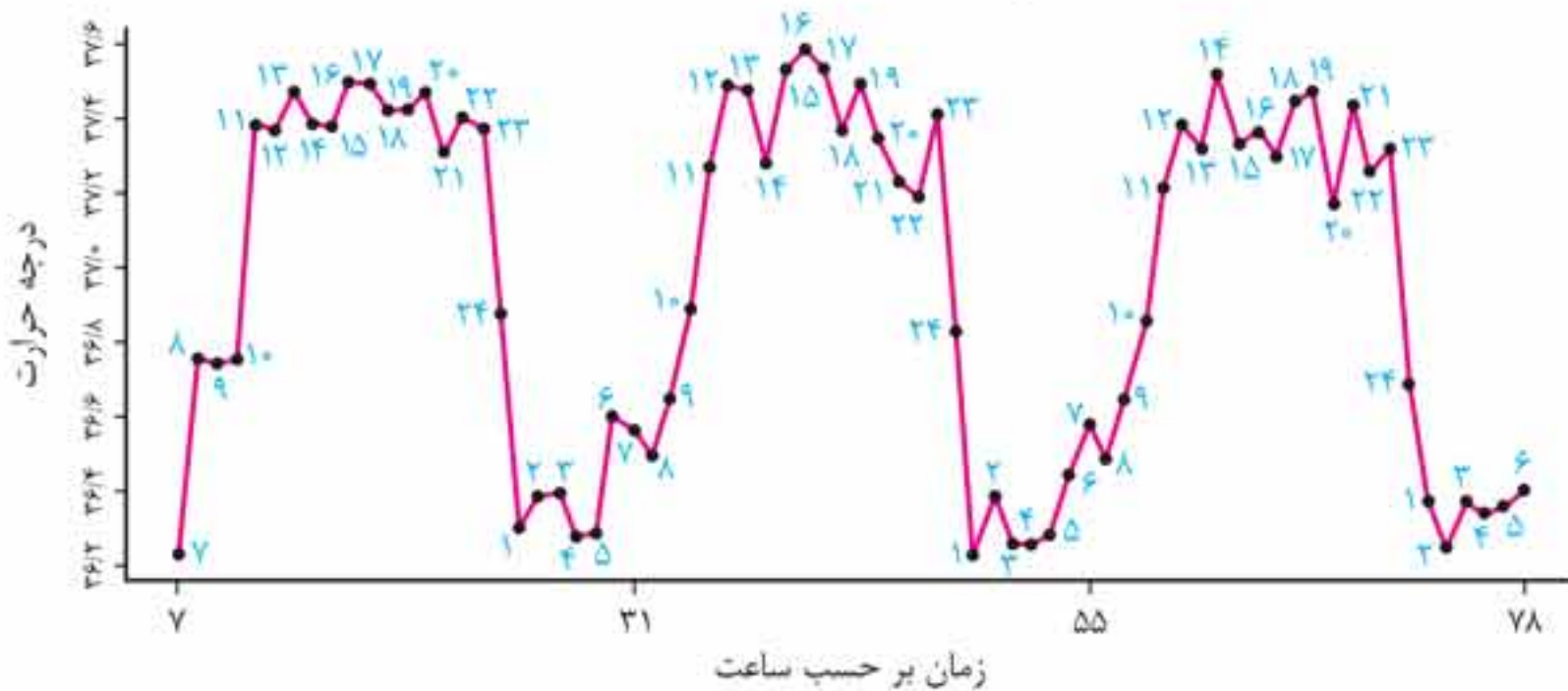

کدام نمودار ساده تر به نظر می‌رسد؟

پاسخ دومی ساده تر است.

کدام یک جزئیات بیشتری را نشان می‌دهد؟ **پاسخ** نمودار اول جزئیات بیشتری را نمایش می‌دهد.

درجه حرارت بدن یک انسان سالم هر ساعت طی ۳ روز از ۷ صبح اندازه‌گیری شده است.

بیشترین دمای بدن چقدر است؟ **پاسخ** ۳۷/۶ درجه

فعالیت‌های غرب به منظور مقابله با حرکت مستقلی که در جهان اسلام شکل گرفته است

- مقابله نظامی و سیاسی از طریق حضور مستقیم
- محاصره و تحریم اقتصادی
- تبلیغ معنویت‌های کاذب و سکولار
- تصویرسازی خشن و غیرعقلانی از فرهنگ اسلامی
- تفسیرهای سکولار از اسلام و حمایت از اسلام امریکایی در مقابل انقلاب اسلامی
- مدیریت جنگ رسانه‌ای همه‌جانبه در برابر حرکت فرهنگی جهان اسلام
- ایجاد اختلافات فرقه‌ای و مذهبی برای تضعیف جهان اسلام

صفحه ۱۲۸

گفت‌وگو کنید

به نظر شما مهم‌ترین شباهت و تفاوت انقلاب فرانسه با انقلاب اسلامی ایران چیست؟

پاسخ شباهت‌ها: انقلاب فرانسه و انقلاب اسلامی ایران، هر دو به کشورهای دیگر سرایت کردند. تفاوت‌ها: ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب ایران، اسلامی بود؛ ولی انقلاب فرانسه آرمان‌هایی دنیوی داشت.

صفحه ۱۳۲

گفت‌وگو کنید

درباره تفاوت حرکت اجتماعی نخستین بیدارگران اسلامی با حرکت‌های اخیر بیداری اسلامی گفت‌وگو کنید.

پاسخ بر عهده دانش‌آموز است.

صفحه ۱۳۶

تأمل کنید

به نظر شما جهان اسلام در برابر محدودیت‌هایی که جهان غرب ایجاد می‌کند چه فرصت‌هایی دارد؟ درباره فرصت‌ها و محدودیت‌های پیش روی جریان بیداری اسلامی تأمل کنید. **پاسخ** بر عهده دانش‌آموز است.

صفحه ۱۳۷

مفاهیم اساسی

بیداری اسلامی، فقه اجتماعی و سیاسی، مسئله اسرائیل، کمپ دیوید، کودتای نوزده، هشت سال جنگ تحمیلی

صفحه ۱۳۷

خلاصه کنید

- بیداری اسلامی حاصل انتقال بیداری از سطح نخبگان به متن مردم و فرهنگ عمومی جامعه اسلامی است.
- انقلاب اسلامی ایران، الگوی رفتاری خود را از فقه اجتماعی و سیاسی شیعی گرفت و متناسب با آن عمل کرد.
- انقلاب اسلامی با بازگشت به اسلام و اتکا به فقه سیاسی و اجتماعی شیعی، مسئله اسرائیل را به عنوان مسئله جهان اسلام مطرح کرد.

ایستگاه سنجش

۱ جاهای خالی را با کلمه‌ها یا عبارتهای مناسب پر کنید.

الف) انقلاب اسلامی ایران، انقلابی بود که از ..... و برای حفظ هویت اسلامی و تأمین حقوق از دست رفته امت اسلامی شکل می‌گرفت.

ب) انقلاب فرانسه در سال ..... با آرمان‌ها و ارزش‌های مدرنی شکل گرفت که پس از ..... به وجود آمده بودند.

- ۲ در قرن بیستم، هویت جنبش‌ها، انقلاب‌ها و کشورها بر چه اساسی شناسایی می‌شد؟
- ۳ چرا انقلاب اسلامی اولین انقلابی بود که بعد از انقلاب فرانسه اتفاق می‌افتاد؟
- ۴ انقلاب فرانسه چه زمانی شکل گرفت؟ درباره نحوه شکل‌گیری این انقلاب توضیح دهید.
- ۵ ویژگی‌های انقلاب اسلامی ایران را شرح دهید.
- ۶ رفتار کشورهای زیر نفوذ بلوک شرق و غرب را در قبال مسئله فلسطین تحلیل کنید و تفاوت‌های میان آنها را شرح دهید.
- ۷ گروه‌های مبارز فلسطینی چه هویتی داشتند؟
- ۸ تفاوت میان گروه‌های مارکسیستی و گروه‌های ناسیونالیستی را بیان کنید.
- ۹ بعد از مرگ جمال عبدالناصر چه اتفاقی موقعیت گروه‌های فلسطینی را تضعیف کرد؟
- ۱۰ اهمیت انقلاب اسلامی ایران در چه بود؟
- ۱۱ انقلاب اسلامی با بازگشت به اسلام چه تأثیراتی بر جای گذاشت؟
- ۱۲ نمونه‌هایی از حرکت‌ها و جنبش‌هایی را که در جهان اسلام تحت تأثیر انقلاب اسلامی ایجاد شده‌اند، نام ببرید.

✓ پاسخ‌نامه

۱. الف) متن فرهنگ اسلامی / ب) ۱۷۸۹م - رنسانس ۲. در جهان دوقطبی قرن بیستم، هویت جنبش‌ها، انقلاب‌ها و کشورها بر اساس نسبت آنها با یکی از دو قطب جهان، یعنی بلوک شرق و غرب شناسایی می‌شد. ۳. زیرا هیچ‌یک از انقلاب‌ها پس از انقلاب فرانسه یک انقلاب جدید نبودند، بلکه همه به منظور بسط و گسترش انقلاب فرانسه اتفاق می‌افتادند. ۴. انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹م با آرمان‌ها و ارزش‌های مدرنی شکل گرفت که پس از رنسانس به وجود آمده بودند. این انقلاب ابتدا در خاستگاه خود (فرانسه) گرفتار مشکل شد، اما به زودی به صورت سلسله انقلاب‌های ۱۸۳۰م و ۱۸۴۸م حیاتی مجدد یافت و همه کشورهای اروپایی را فراگرفت. ۵. انقلاب اسلامی ایران الگوی رفتاری خود را از فقه اجتماعی و سیاسی شیعی گرفت و متناسب با آن عمل کرد. این انقلاب از منظر دینی و فرهنگی به شناخت بحران‌ها و چالش‌های جهان اسلام پرداخت و با بازگشت به هویت اسلامی، فرصت جدیدی را برای جهان غرب به منظور عبور از بحران‌های معرفتی و معنوی آن پدید آورد. ۶. کشورهایی که تحت نفوذ بلوک غرب بودند، دولت غاصب اسرائیل را به رسمیت می‌شناختند یا به منظور سازش با آن گام برمی‌داشتند و کشورهای دیگری که زیر نفوذ بلوک شرق بودند، جبهه پایداری و مقاومت را تشکیل می‌دادند. ۷. برخی از این گروه‌ها ناگزیر به بلوک شرق ملحق شدند؛ برخی هویت مارکسیستی و بعضی دیگر اندیشه‌های ناسیونالیستی داشتند. ۸. گروه‌های مارکسیستی با هویت الحادی خود، جایگاهی برای اعتقادات دینی و معنوی قائل نبودند و گروه‌های ناسیونالیستی، اسلام را به عنوان پدیده‌ای عربی می‌پذیرفتند. ۹. بعد از مرگ جمال عبدالناصر در زمان انورسادات، دولت مصر که تا پیش از آن مظهر ناسیونالیسم عربی بود، در قرارداد کمپ دیوید، اسرائیل را به رسمیت شناخت و این مسئله موقعیت گروه‌های فلسطینی را تضعیف کرد. ۱۰. انقلاب اسلامی ایران، الگوی نوینی را در برابر امت اسلامی قرارداد و افق جدیدی را به روی جهان اسلام گشود. اهمیت انقلاب فقط در این نبود که مهم‌ترین قدرت حامی اسرائیل در منطقه، یعنی شاه را ساقط کرده بود، بلکه در راهکاری بود که برای مبارزه با صهیونیسم ارائه می‌داد. ۱۱. بازگشت به اسلام در ابتدا مشروعیت قرارداد کمپ دیوید را در باور مسلمانان مخدوش کرد؛ سپس مقاومت در برابر صهیونیسم را از موضع اعتقاد اسلامی و با تکیه بر ایمان به خداوند و قدرت الهی آغاز کرد. ۱۲. از میان برداشته شدن انورسادات توسط اسلام خواهان مصر (۲) شکل‌گیری انتفاضه و جنبش‌های جدید اسلامی در فلسطین (۳) جهاد اسلامی افغانستان در برابر حکومت وابسته به بلوک شرق (۴) تشکیل جبهه نجات اسلامی در الجزایر (۵) پیروزی اسلام‌گرایان در انتخابات ۱۹۹۰م الجزایر.

السَّنَجَابُ الطَّائِرُ: لَهُ غِشَاءٌ خَاصٌّ كَالْمِظَلَّةِ يَفْتَحُهُ حِينَ يَقْفِرُ مِنْ شَجَرَةٍ إِلَى شَجَرَةٍ أُخْرَى،

سنجاب پرنده برای او پرده‌ای خاص مانند چتر بازمی‌کند آن را هنگامی که می‌پرد از درختی به درختی دیگری سنجاب پرنده: پرده ویژه‌ای مانند چتر دارد که آن را هنگامی که از درختی به درختی دیگر می‌پرد (می‌جهد)، باز می‌کند.

وَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَطِيرَ أَكْثَرَ مِنْ مِئَةٍ وَ خَمْسِينَ قَدَمًا فِي قَفْزَةٍ وَاحِدَةٍ.

و می‌تواند که پرواز کند بیشتر از صد و پنجاه قدم در پرش یک و می‌تواند بیش از صد و پنجاه قدم (یا) در یک پرش پرواز کند.

حَيْثُ الصَّحْرَاءِ: فِي مُنْتَصَفِ النَّهَارِ وَ عِنْدَمَا تَحْرُقُ الرَّمَالَ أَقْدَامَ مَنْ يَسِيرُ عَلَيْهَا مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ،

مار صحرا در نیمه روز و هنگامی که می‌سوزاند ماسه‌ها پاها کسی که حرکت می‌کند روی آن از شدت گرما مار صحرا (بیابان): در نیمه روز و هنگامی که ماسه‌ها پاها کسی را که روی آن حرکت می‌کند از شدت گرما می‌سوزاند،

تَضَعُ هَذِهِ الْحَيَّةُ ذَنْبَهَا فِي الرَّمْلِ، ثُمَّ تَقِفُ كَالْعَصَا. فَإِذَا وَقَفَ طَيْرٌ عَلَيْهَا تَصِيدُهُ.

قرار می‌دهد این مار دمش در شن سپس می‌ایستد مانند عصا پس هرگاه ایستاد پرنده‌ای روی آن شکار می‌کند آن را این مار دمش را در شن قرار می‌دهد، سپس مانند عصا می‌ایستد و اگر پرنده‌ای روی آن بایستد، آن را شکار می‌کند.

● الْمُعْجَمُ

مِظَلَّةٌ: چتر	دَيْلٌ: دُم «جمع: أذْيَال» = ذَنْبٌ	أَسْفَلٌ: پایین، پایین‌تر = أَعْلَى
مُنْتَصَفٌ: نیمه	رَمَالٌ: ماسه‌ها «مفرد: رَمْلٌ»	إِنْتِطَاقٌ: به حرکت درآمدن
نَسِيجٌ: بافت (بافت پیوندی)	رَعَائِفٌ: باله‌های ماهی «مفرد: رَعْنَفَةٌ»	(انْتَلَقَ، يَنْتَلِقُ)
نَقَارُ الْخَشَبِ: دارکوب	رَقْرَاقٌ: مرغ باران	تَحْرُقُ: می‌سوزاند (ماضی: حَرَقَ)
يَنْقُرُ: نوک می‌زند، کلیک می‌کند	شِمَالٌ: چپ = يَسَارٌ = يَمِينٌ	تَدْرِي: می‌دانی (دَرَى، يَدْرِي)
(ماضی: نَقَرَ)	طَنَانٌ، الطَّائِرُ الطَّنَانُ: مرغ مگس	دَرَى: عَلِمَ
يُحَدِّثُ: پدید می‌آورد (ماضی: أَحَدَّثَ)	طَنِينٌ: صدای زنگ، بال پرنده و مانند آن	تَصِيدُ: شکار می‌کند (ماضی: صَادَ)
يَسْتَرِيحُ: استراحت می‌کند	غِشَاءٌ: پرده، پوشش جانوران و گیاهان	تَفَكَّرُ: اندیشید (مضارع: يَتَفَكَّرُ)
(ماضی: اسْتَرَاخَ)	مانند پوست و پر	جَذَعٌ: تنه «جمع: جُذُوعٌ»
يَطِيرُ: پرواز می‌کند (ماضی: طَارَ)	قَمٌ: دهان «جمع: أَفْوَاهٌ»	جَنَاحٌ: بال «جمع: أَجْنِحَةٌ»
يَنْتَهِي: به پایان می‌رسد	قَفْزَةٌ: پرش	جَنَاحِيهِ: دو بال او
(ماضی: انْتَهَى)	لا تَفَكَّرُوا = لا تَتَفَكَّرُوا (حرف ت برای آسانی تلفظ حذف شده است.)	حَيْةٌ: مار «جمع: حَيَّاتٌ»
	ما مِنْ: هیچ نیست «ما مِنْ دَائِبَةٍ: هیچ جنبنده‌ای نیست»	دِمَاحٌ: مغز
		دُودٌ، دُودَةٌ: کرم
		«جمع: دِيدَانٌ / دُودَةُ الْأَرْضِ: کرم خاکی»

ضَعُ فِي الْفَرَاغِ كَلِمَةً مُنَاسِبَةً حَسَبَ نَصِّ الدَّرْسِ.

صفحة ۳۰

در جای خالی کلمه مناسبی بر اساس متن درس قرار بده.

۱- بِمَ يَطِيرُ السَّنَجَابُ الطَّائِرُ حِينَ يَقْفِرُ مِنْ شَجَرَةٍ إِلَى شَجَرَةٍ أُخْرَى؟ سنجاب پرنده با چه چیزی از درختی به درختی (دیگر) می‌پرد؟

پاسخ: يَطِيرُ السَّنَجَابُ الطَّائِرُ بِالْمِظَلَّةِ. سنجاب پرنده با چتر پرواز می‌کند.

۲- أَيُّ طَائِرٍ يُسَاعِدُ التَّمْسَاحَ فِي تَنْظِيفِ أَسْنَانِهِ؟ چه پرنده‌ای تمساح را در پاک کردن دندان هایش کمک می‌کند؟

پاسخ: يُسَاعِدُ الرَّقْرَاقُ التَّمْسَاحَ فِي تَنْظِيفِ أَسْنَانِهِ. مرغ باران به تمساح در تمیز کردن دندان هایش کمک می‌کند.

نمونه آزمون نوبت اول

شماره	سؤال	بارم	
۱	گزینه درست را انتخاب کنید. الف) ابعاد ذهنی، اخلاقی و روانی انسان‌ها به کدام بخش از جهان انسانی تعلق دارد؟ (۱) بخش جسمی (۲) بخش روحانی (۳) بخش فردی (۴) بخش اجتماعی ب) کدام یک از گزینه‌های زیر درست است؟ (۱) استعمار قدیم: حضور دست‌نشانده‌ها به صورت پنهانی (۲) استعمار نو: استعمارگران و مجریان هر دو آشکار (۳) استعمار فرانوا: استعمارگران پنهان و مجریان آشکار (۴) استعمار فرانوا: استعمارگران و مجریان هر دو پنهان پ) حقوق انسان در فرهنگی دینی مبتنی بر چیست و چه صورتی دارد؟ (۱) مبتنی بر فطرت الهی - دنیوی و غیرآسمانی (۲) مبتنی بر سلوک انسانی - معنوی و آسمانی (۳) مبتنی بر فطرت الهی - معنوی و آسمانی (۴) مبتنی بر سلوک انسانی - دنیوی و غیرآسمانی	۱/۵	
۲	درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید. الف) متفکران مسلمان، جهان تکوینی را به جهان طبیعت محدود نمی‌دانند. ب) در صورتی که جامعه از فرهنگ توحیدی برخوردار باشد، درهای رحمت الهی بسته می‌شود. پ) فرهنگ‌های جبرگرا منکر نقش انسان در تعیین سرنوشتش هستند. ت) فرهنگ جهانی باید یک سطح از عقلانیت داشته باشد. ث) در جامعه تغلب، مردم برای غلبه یافتن بر سایر ملت‌ها با یکدیگر همکاری نمی‌کنند. ج) مواجهه فرهنگ غرب با فرهنگ اسلام، نمونه‌ای از چالش بین فرهنگ‌ها در سطح جهان است. چ) وابستگی کشورهای استعمارزده، مسئله‌ای است که امکان عبور از مرحله استعمار به استعمار نو را برای کشورهای استعمارگر پدید می‌آورد.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐	۱/۷۵
۳	جاهای خالی را با کلمه‌ها یا عبارتهای مناسب پر کنید. الف) در سطح اندیشه و نظر، مسیحیت آمیخته با رویکردهای ..... شد و با قبول ..... از ابعاد عقلانی توحید دور ماند. ب) در هر دوره تاریخی، جوامع مختلف و شبکه روابط میان آنها، ..... را می‌سازد. پ) دولت‌های سکولار با تبلیغ مسیحیت، ..... جوامع غیرغربی را دچار اختلال می‌کردند. ت) اقتصاد کشورهای استعمارزده و تحت نفوذ به بازار مصرف ..... کشورهای غربی تبدیل می‌شود.	۲/۵	
۴	به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید. الف) فرهنگ محصول چیست؟ ب) فرهنگ جهانی چگونه فرهنگی است؟ پ) استعمار به چه معناست؟	۵/۲۵	

انواع مقابله با فشار روانی

مقابله سازگارانه: مقابله‌ای که به حل مسائل و برطرف کردن عامل فشارآور و به حداقل رساندن یا تحمل فشار روانی کمک می‌کند.

مقابله ناسازگارانه: مقابله‌ای که به حل مسئله و برطرف کردن فشار روانی کمک نمی‌کند و اغلب مضر است.

● در شکل زیر به راه‌های مقابله با فشار روانی اشاره شده است:

● بسیاری از بزهکاری‌ها، اعتیاد و انحراف‌های فردی و اجتماعی به دلیل استفاده مکرر از مقابله‌های نامناسب و ناسازگارانه در مقابل فشار روانی است.

روش‌های سازگارانه از نظر زمانی
کوتاه مدت

- تنفس عمیق
- گفتن عبارت «ایست!»
- شمردن اعداد
- تلقین برخی جملات
- ترک موقعیت
- خوردن یک لیوان آب خنک

بلند مدت

- ورزش‌های هوازی
- تمرین آرام‌سازی خود
- استفاده از روش‌های حل مسئله
- نوشتن خاطرات
- تغذیه مناسب
- حمایت‌های اجتماعی
- تفریح و سرگرمی

راه‌های تأثیر مذهب بر سلامت
راه‌های مستقیم

- اعتقاد به مذهب
- رفتارهای معنوی
- شرکت در مراسم مذهبی
- عبادت و رابطه با خدا
- افزایش احساس حمایت اجتماعی

معنی افعال ناقصه

● افعال ناقصه: به فعل های «کان، صار، لیس، أضحیح» افعال ناقصه می گویند.

نکته < فعل «کان» به معنی «بود»، «وجود داشت» و «است» به کار می رود.

< کان + ل ← داشت

مثال < کان الباب مُغلقاً. در بسته بود.

< ﴿لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلنَّاسِ لِيُنْذَرُوا﴾ به راستی در یوسف و برادرانش نشانه هایی برای پرسش کنندگان وجود داشت.

< ﴿كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُ شَيْءٌ﴾ خداوند بود و با او چیزی نبود.

< ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ بی گمان خدا آمرزنده و مهربان است.

نکته این فعل به عنوان فعل کمکی، سازنده «ماضی استمراری» و «ماضی بعید» است.

کان + مضارع ← ماضی استمراری   کان + قَدْ + ماضی ← ماضی بعید

مثال < ﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ﴾ و خانواده اش را به نماز و زکات دستور می داد.

< كُنْتُ قَدْ سَمِعْتُ هَذَا الْحَدِيثَ. این حدیث را شنیده بودم.

● کان (بود) ← مضارع ← یكون (می باشد) ← امر ← کن (باش) ← نهی ← لا تكن (نباش)

نکته افعال «صار» و «أضحیح» به معنای «شد» و مضارع آنها «یصیر» و «یضحیح» است که به معنی «می شود» در جمله به کار می رود.

مثال < ﴿أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً﴾ که خداوند از آسمان آبی را نازل کرد و زمین سرسبز می شود.

< نَظَّفَ الطُّلَّابُ مَدْرَسَتَهُمْ، فَصَارَتِ الْمَدْرَسَةُ نَظِيفَةً. دانش آموزان مدرسه خود را تمیز کردند و مدرسه تمیز شد.

نکته فعل «لیس» به معنی «نیست» است.

مثال < ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ﴾ با دهان هایشان چیزی را می گویند که در دل هایشان

نیست و خداوند به آنچه پنهان می کنند، داناتر است.

نکته هرگاه افعال ناقصه ابتدای جمله اسمیه (مبتدا و خبر) بیایند، خبر را منصوب می کنند و در آن صورت به مبتدا، اسم فعل

ناقصه (مرفوع) و به خبر، خبر فعل ناقصه (منصوب) می گویند.

مثال الْبُسْتَانُ جَمِيلٌ   صَارَ   الْبُسْتَانُ   جَمِيلًا.

مبتدا و مرفوع خبر و مرفوع   فعل ناقص   اسم فعل ناقص و مرفوع   خبر فعل ناقص و منصوب

اخْتَبِرْ نَفْسَكَ (۱): عَيْنِ اسْمِ الْأَفْعَالِ الناقِصَةِ وَ خَبَرِهَا.

خودت را بیازمای (۱): اسم فعل های ناقصه و خبر آن را مشخص کن.

۱- كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَسْوَةً حَسَنَةً لِلْعَالَمِينَ. رسول خدا (ص) الگوی نیکویی برای جهانیان بود.

پاسخ فعل ناقص: کان، اسم فعل ناقص: رسول، خبر فعل ناقص: أسوة

۲- صَارَ كُلُّ مَكَانٍ مَمْلُوءٌ بِالْأَزْهَارِ الْجَمِيلَةِ. هر جایی پر از گل های زیبا شد.

پاسخ فعل ناقص: صار، اسم فعل ناقص: كل، خبر فعل ناقص: مملوء

۳- أَضْبَحَ الشَّائِمُ نَادِمًا مِنْ عَمَلِهِ الْقَبِيحِ. دشنام دهنده از کار زشت خود پشیمان شد.

پاسخ فعل ناقص: أضحیح، اسم فعل ناقص: الشائِم، خبر فعل ناقص: نادِمًا

راه‌های غیرمستقیم

- اجتناب از رفتارهای پرخطر جنسی
- مصرف نکردن سیگار و الکل
- اجتناب از تغذیه ناسالم

سؤال

صفحه ۱۸۸

به نظر شما مهم‌ترین عامل ایجاد فشارخون بالا و بیماری قلبی در زندگی خانم عسگری چیست؟

پاسخ مهم‌ترین عامل، فشار روانی به دلیل احساس مسئولیت برای سلامتی بیماران، فرزندان و همسرش است؛ همچنین کم‌خوابی و خستگی نیز در ایجاد بیماری او مؤثر بوده است.

سؤال

صفحه ۱۸۹

به نظر شما رابطه بین جسم و روان در بیماری امید و خانم عسگری چه فرقی با هم دارد؟

پاسخ خانم عسگری: فشار روانی موجب بیماری جسمی او شده است و بیش از اندازه برای مریض‌ها، فرزندان و وضعیت خانواده فکر و فعالیت می‌کند. / امید: جسم بیمار موجب بیماری در روان او شده است و بیش از اندازه مورد محبت، توجه، مراقبت و حتی ترحم قرار گرفته و احساس تنهایی می‌کند.

فعالیت ۱-۸

صفحه ۱۹۰

شما از نظر سلامتی در کدام بخش این پیوستار قرار دارید؟ **پاسخ** بر عهده دانش‌آموز است.

فعالیت ۲-۸

صفحه ۱۹۱

نقش‌های متغیرهای روان‌شناختی
با توجه به نمونه جدول را کامل کنید:

دو نقش متغیرهای روان‌شناختی در سلامت

بیماری جسمانی	پیامد روانی	عامل روانی	بیماری جسمانی
بیماری ام‌اس	افسردگی	فشار روانی، ترس از دست دادن دوست	سردردهای میگرنی
قطع عضو	غمگین و افسرده	تعارض شدید	کمردرد
ضعف شنوایی	عصبانیت و سوء تفاهم	ناکامی‌های مکرر	ضعف مزاج

سؤال

صفحه ۱۹۷

دروازه بان فوتبال در چه زمانی می‌تواند بهترین عملکرد را از خود نشان دهد؟

پاسخ هنگامی که با عمل هوشیارانه، توجه متمرکز خود را شکل دهد و با در نظر گرفتن کوچک‌ترین حرکت‌ها و یادآوری مهارت‌های خود با فشار روانی مثبت مواجه شود.

ب) دوست راستگو کسی است که تو را نسبت به عیبت نصیحت می‌کند و تو را در نبودت حفظ می‌کند. / ج) هر زیارویی (بانمکی) را همان طور که دوست می‌داری و خشنود می‌شوی، توصیف کردم. / د) گاهی چشمه زندگی در تاریکی‌ها جست‌وجو می‌شود. / ه) از آب انبارها درباره سوارانی که در بیابان‌ها تشنه‌اند بپرس. ۴. الف) شکایت کنم - لانه‌های [خود با صدای بلند] شیون می‌کنند. / ب) امید دارم - کمک می‌خواهم - نزدیک می‌شوم ۵. الف) بسیار آمرزنده / ب) بیرون آورده شده ۶. الف) نادرست / ب) درست ۷. الف) ۲ / ب) ۸۱. الف) اسم مبالغه، بسیار پوشاننده / ب) اسم فاعل، یادگیرنده / ج) اسم مفعول، زده شده / د) اسم مفعول، مورد انتظار ۹. فعل مضارع: يُشْرَبُ، يَضْرَبُ / جار و مجرور: مِنَ الْوَحْدَةِ، لِلنَّاسِ / مبتدا: الْكَاسُ، الْجَلِيْسُ / خبر: خَيْرٌ، زُجَاجَةٌ / صفت: الصَّالِحُ / مضاف الیه: الْكَذَّابُ / فعل امر: اِتَّخِذْ / مفعول: الامثال / اسم المبالغه: الْكَذَّابُ / فعل نهی: لَا تَطْلِمُ

الدَّرْسُ الثَّلَاثُ

عجائب المخلوقات مخلوقات شگفت‌انگیز

تَفَكَّرُوا فِي الْخَلْقِ وَ لَا تَفَكَّرُوا فِي الْخَالِقِ. رسول الله ﷺ

بیندیشید در آفرینش و نیندیشید در آفریننده
در آفرینش بیندیشید و در آفریننده نیندیشید.

مَنْ يَتَفَكَّرْ فِي خَلْقِ اللَّهِ، يُشَاهِدْ قُدْرَةَ اللَّهِ.

هر کس تفکر کند در آفرینش خداوند می‌بیند قدرت خدا
هر کس در آفرینش خداوند بیندیشد، توانمندی خداوند را می‌بیند.

الطَّائِرُ الطَّنَانُ: هُوَ أَصْغَرُ طَائِرٍ عَلَى الْأَرْضِ، طَوْلُهُ خَمْسَةٌ سَنْتِمِترَاتٍ، يَطِيرُ إِلَى الْأَعْلَى وَ إِلَى الْأَسْفَلِ،

پرنده مرغ مگس او کوچک‌ترین پرنده روی زمین طولش پنج سانتی‌متر پرواز می‌کند به بالا و پایین
پرنده مرغ مگس (مرغ مگس خوار): آن کوچک‌ترین پرنده روی زمین است. طولش پنج سانتی‌متر است که به بالا و پایین

وَ إِلَى الْيَمِينِ وَ الشَّمَالِ، وَ إِلَى الْأَمَامِ وَ الْخَلْفِ. وَ انْطِلَاقُهُ وَ تَوَقُّفُهُ السَّرِيعَانِ يُثِيرَانِ التَّعْجِبَ.

و به راست و چپ و به جلو و پشت و به حرکت درآمدن او و ایستادن او سریع برمی‌انگیزاند تعجب
و به راست و چپ و به جلو و پشت پرواز می‌کند و به حرکت درآمدن و ایستادن سریع او، تعجب را برمی‌انگیزاند (مایه شگفتی می‌شود).

سُمِّيَ طَنَّانًا لِأَنَّهُ يُحْدِثُ طَنِينًا بِسَبَبِ سُرْعَةِ حَرَكَه جَنَاحَيْهِ، فَإِنْ تُحَاوَلُ رُؤْيَهُ جَنَاحَيْهِ لَا تَقْدِرُ،

نامیده شد طنین‌انداز زیرا او پدید می‌آورد صدای زنگ به سبب سرعت حرکت بال‌هایش پس اگر تلاش کنی دیدن بال‌هایش نمی‌توانی
طنین‌انداز نامیده شده است زیرا او به سبب سرعت حرکت بال‌هایش، صدای زنگ را پدید می‌آورد و اگر تلاش کنی که بال‌هایش را ببینی نمی‌توانی.

أ تَدْرِي لِمَاذَا؟ لِأَنَّهُ يُحَرِّكُ جَنَاحَيْهِ ثَمَانِينَ مَرَّةً تَقْرِبًا فِي الثَّانِيَةِ الْوَاحِدَةِ.

آیا می‌دانی چرا زیرا او حرکت می‌دهد بال‌هایش هشتاد بار تقریباً در ثانیه یک
آیا می‌دانی چرا؟ زیرا او در یک ثانیه تقریباً هشتاد بار بال‌هایش را به حرکت درمی‌آورد.

الْتَّمَسَاحُ: لَهُ طَرِيقَةٌ غَرِيبَةٌ فِي تَنْظِيفِ أَسْنَانِهِ، فَبَعْدَ أَنْ يَتَنَاوَلَ طَعَامَهُ، يَسْتَرِيحُ عَلَى الشَّاطِئِ،

تمساح برای او راهی عجیب در پاک کردن دندان‌هایش پس بعد از اینکه می‌خورد غذایش می‌آساید بر ساحل
تمساح: راهی (روشی) عجیب در تمیز کردن دندان‌هایش دارد. بعد از اینکه غذایش را می‌خورد، کنار ساحل می‌آساید (استراحت می‌کند).

- ۴- لَيْسَ الْكَاذِبُ مُخْتَرَمًا عِنْدَ النَّاسِ. دروغگو نزد مردم محترم نیست.
باسخ فعل ناقص: لَيْسَ، اسم فعل ناقص: الْكَاذِبُ، خبر فعل ناقص: مُخْتَرَمًا
 ۵- أَلَيْسَ الضَّبْرُ مِفْتَاحَ الْفَرْجِ؟ آیا صبر کلید گشایش نیست؟
باسخ فعل ناقص: لَيْسَ، اسم فعل ناقص: الضَّبْرُ، خبر فعل ناقص: مِفْتَاحَ

اِخْتَبِرْ نَفْسَكَ (۲): تَرْجِمْ هَذِهِ الْآيَاتِ.

- خودت را بیازمای (۲): این آیه ها را ترجمه کن.
 ۱ ﴿ وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ ﴾ مریم: ۵۵
باسخ و خانواده اش را به نماز و زکات دستور می داد.
 ۲ ﴿ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْنُولًا ﴾ الإسراء: ۳۴
باسخ و به عهد وفا کنید؛ همانا عهد مورد سؤال است.
 ۳ ﴿ ... يَقُولُونَ بِالسِّنْتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ ﴾ الفتح: ۱۱
باسخ با زبان هایشان آنچه را در دل هایشان نیست، می گویند.
 ۴ ﴿ لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَ إِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلْمُسَائِلِينَ ﴾ يوسف: ۷
باسخ و به راستی در یوسف و برادرانش نشانه هایی برای پرسش کنندگان وجود داشت.
 ۵ ﴿ وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا ﴾ آل عمران: ۱۰۳
باسخ و نعمت خدا را به یاد آورید زمانی که شما با هم دشمن بودید، پس (خدا) در بین دل هایتان الفت و مهربانی انداخت؛ پس به نعمت او برادر شدید.

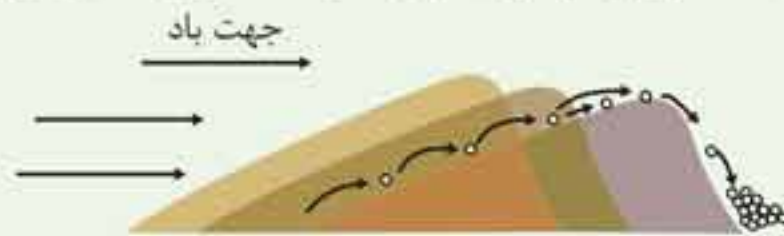
التَّمَارِينُ

التَّمَرِينُ الْأَوَّلُ: عَيِّنِ الْجُمْلَةَ الصَّحِيحَةَ وَ غَيْرَ الصَّحِيحَةَ حَسَبَ الْحَقِيقَةِ. ✓ ✗

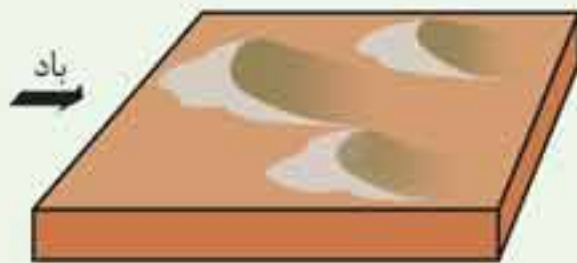
- تمرین اول: جمله درست و نادرست را براساس حقیقت مشخص کن.
 ۱- الطَّبَاشِيرُ مَادَّةٌ بَيَضاءٌ أَوْ مُلَوَّنَةٌ يُكْتَبُ بِهَا عَلَى السَّبُورَةِ وَ مِثْلِهَا: ✓
 گچ ماده ای سفید یا رنگی است که با آن روی تخته سیاه و مانند آن نوشته می شود.
 ۲- الْأَبْكَامُ مَنْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَكَلَّمَ، وَ مُؤَنَّثُهُ «بَكْمَاءُ»: ✓
 لال کسی است که نمی تواند سخن بگوید و مؤنث آن «بکماء» است.
 ۳- الْأَصْمُ مَنْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَرَى، وَ مُؤَنَّثُهُ «صَمَاءُ»: ✗
 کر کسی است که نمی تواند ببیند و مؤنث آن «صماء» است.
 ۴- إِرْتِفَاعُ حَرَارَةِ الْجِسْمِ مِنْ عَلَائِمِ الْمَرَضِ: ✓
 بالا رفتن حرارت بدن از نشانه های بیماری است.
 ۵- شَمُّ الْقِطِّ أَقْوَى مِنْ شَمِّ الْكَلْبِ: ✗
 بوییدن گربه قوی تر از بوییدن سگ است.

اگر ماسه‌هایی که به وسیله باد در سطح زمین حرکت می‌کنند به موانعی مانند گیاهان، بوته‌های خار یا قطعات سنگ و نظایر آن برخورد کنند و متوقف شوند یا سرعت باد در منطقه کاهش یابد، این ذرات روی هم انباشته می‌شوند و سرانجام تپه‌های ماسه‌ای را تشکیل می‌دهند.

ارتفاع برخی تپه‌های ماسه‌ای در لیبی تا ۳۰۰ متر و در لوت ایران تا ۴۰۰ متر نیز می‌رسد. برخی تلماسه‌ها می‌توانند طی یک سال ۱۰ تا ۲۰ متر در جهت وزش باد حرکت کنند. با وزش باد، ماسه‌های دامنه رو به باد به طرف بالا رانده می‌شوند و پس از رسیدن به قله در دامنه پشتی فرود می‌آیند و همان جا انباشته می‌شوند. این فرایند موجب حرکت مداوم تلماسه می‌شود.

مثال برخان

از انواع تپه‌های ماسه‌ای است. تپه‌های هلالی شکل و منفردی هستند که دو زائده یا بازو در جهت باد دارند. بلندی بعضی از آنها در دشت لوت به ۴۰ متر نیز می‌رسد.

فرسایش طبیعی در سواحل

ساحل یا کرانه: منطقه تماس خشکی و دریاست.

انواع ساحل

پست و ماسه‌ای

صخره‌ای (طی سالیان دراز ممکن است به سواحل پست تبدیل شوند).

مناطق ساحلی به طور مداوم تحت تأثیر امواج دریا، جزرومد و باد قرار دارند.

بادهایی که بر سطح اقیانوس‌ها و دریاها می‌وزند، امواج را به وجود می‌آورند.

نیروی امواج به خصوص زمانی که دریا توفانی باشد، زیاد است.

علاوه بر امواج، انحلال سنگ‌های آهکی سواحل در آب دریا و نفوذ آب به شکاف‌ها و درزهای این نوع سنگ‌ها، موجب فرسایش می‌شوند و اشکال خاصی را در سواحل پدید می‌آورند.

اشکال فرسایش

کاوشی (ناشی از حفر مواد): ستون‌های سنگی دریایی، غارها و طاق‌های دریایی

تراکمی (ناشی از رسوب‌گذاری مواد): آب‌سنگ‌ها، جزایر مرجانی، باتلاق‌ها و زبانه یا دماغه ماسه‌ای

شکاف: آب در باد در سنگ‌ها شکاف‌هایی ایجاد می‌کند. حفره: غارها و شکاف‌ها به حفره‌های کوچک تبدیل می‌شوند. طاق دریایی: با فرورفتن مواد سست‌تر در زیر بخش محکم‌تر، طاق ایجاد می‌شود. ستون سنگی دریایی: ستون سنگی برجای می‌ماند. حرکت: مواد روی طاق فرومی‌ریزد.

فعالیت

صفحه ۳۷

۱- نوع ناهمواری (دشت، قله، رشته‌کوه، فلات و...) را در جای خالی بنویسید.

تپه - استرالیا

رشته‌کوه آند - آمریکای جنوبی

دشت - ایالت آندراپرادش - هند

قله - کی ۲ - پاکستان

جزیره روبن - افریقای جنوبی

فلات - شرق بیت‌المقدس

۲- نمونه ناهمواری‌های بالا را روی یک نقشه طبیعی جهان پیدا کنید و نشان دهید. پاسخ بر عهده دانش آموز است.

۳- با توجه به معلومات قبلی خود بگویید هر یک از این ناهمواری‌ها چگونه پدید آمده‌اند. پاسخ کوه‌ها و رشته‌کوه‌ها: بر اثر حرکات ورقه‌های زمین یا آتشفشان‌ها و بالا آمدن پوسته زمین ایجاد می‌شوند که برخی به شکل قله و برخی به شکل رشته‌کوه هستند. / تپه‌ها: ارتفاعاتی که بر اثر وزش باد و جابه‌جا شدن ایجاد می‌شوند. / دشت‌ها: از آبرفت رودها ایجاد شده و به دریا یا دریاچه‌ای دائمی ختم می‌شوند. / فلات‌ها: مکانی کوهستانی که زمینی تخت و پهن دارد و از تکاپوی آتشفشانی ساخته شده است. برخی فلات‌ها نیز از برخورد صفحات زمین ساخته شده‌اند. / جزیره‌ها: از برخورد صفحات اقیانوس و خارج شدن میزان زیادی ماگما ایجاد می‌شوند.

فواید کاربرد آرایه مجاز

مجاز، دایره الفاظ (کلمات) را در زبان گسترش می دهد.

مجاز باعث خیال انگیزی کلام می شود.

مجاز در سخن موجب ایجاز (کوتاهی) و مبالغه (اغراق) می شود.

تلاشی که مجاز در ذهن می آفریند، راز هنری بودن و زیبایی آن است.

گاهی واژه ای را به قرینه «شبهات» به جای واژه دیگر به کار می برند که آن را «مجاز به علاقه شبهات» می گویند. مجاز به علاقه شبهات، مهم ترین نوع مجاز است.

مثال از من غمزده دل می طلبد غمزه دوست   دوستان دلبر ما نرگس گویا دارد

پاسخ نرگس: معنای نهاده: گلی با گلبرگ های سفید، معنای نانهاده: چشم معشوق

گلبرگ را ز سنبل مشکین نقاب کن   یعنی که رخ بیوش و جهانی خراب کن

پاسخ گلبرگ: معنای نهاده: برگ های گل، معنای نانهاده: صورت زیبا و لطیف / سنبل: معنای نهاده: نام گیاهی با ریشه های افشان، معنای نانهاده: زلف و گیسوی بلند

مسابقات کشتی دهه فجر در ایران انجام شد و ایران به مقام اول رسید.

پاسخ ایران: معنای نهاده: کشور ایران، معنای نانهاده: مجاز از تیم کشتی کشور ایران

خودارزیابی

صفحه ۵۵

۱ معنای نهاده (حقیقی) و نانهاده (مجازی) را در واژه های مشخص شده بررسی کنید:

الف) درخت تو گر بار دانش بگیرد   به زیر آوری چرخ نیلوفری را   ناصر خسرو

پاسخ معنای نهاده: چرخ نیلوفری رنگ، معنای نانهاده: آسمان

ب) سر آن ندارد امشب که برآید آفتابی   چه خیال ها گذر کرد و گذر نکرد خوابی   سعدی

پاسخ معنای نهاده: سر، معنای نانهاده: فکر و اندیشه

پ) سینه خواهم شرحه شرحه از فراق   تا بگویم شرح درد اشتیاق   مثنوی مولوی

پاسخ معنای نهاده: سینه، معنای نانهاده: انسان عاشق، دوست، همدم

۲ در سروده های زیر مجاز را مشخص کنید:

الف) فردا که آن شهر خاموش / در حلقه شهربندان دشمن / از خواب دوشینه برخاست / دیدند / زان مرغ فریاد و آتش / خاکستری سرد برخاست   شفیعی کدکنی

پاسخ شهر: مجاز از مردم شهر

ب) فریشتگان سنگ به وی می زدند که خاکی و آبی را چه رسد که حدیث کند؟   کشف الاسرار میبدی

پاسخ خاکی و آبی: مجاز از انسان

پ) چرا چون لاله خونین دل نباشم   که با ما نرگس او سرگران کرد   حافظ

پاسخ نرگس: مجاز از چشم معشوق

ت) دل عالمی بسوزی چو عذار برفروزی   تو از این چه سود داری که نمی کنی مدارا   حافظ

پاسخ عالم: مجاز از همه مردم عالم

ث) برو ای گدای مسکین در خانه علی زن   که نگین پادشاهی دهد از کرم گدا را   شهریار

پاسخ نگین: مجاز از انگشتری

۳ در بیت زیر مجاز و قرینه را مشخص نمایید:

فروغی بسطامی

دست فلک ز کارم وقتی گره گشاید

کز یکدگر گشایی زلف گره‌گشا را

بیت زیر را از نظر فکری و ادبی بررسی نمایید:

جامی

سپید شد چو درخت شکوفه دار سرم

وز این درخت همین میوه غم است برم

بازگویی‌های فکری: درون‌گرایی شاعر و توجه به احوال شخصی، حسرت بر روزگار گذشته و عمر رفته و شکایت از غم، ناتوانی و پیری / ویژگی‌های ادبی: زبان نرم و خوش‌آهنگی وزن شعر، استفاده از آرایه‌های ادبی، مانند تشبیه (سر به درخت شکوفه دار) / مجاز (سر مجاز از موی سر) / مراعات نظیر (درخت، شکوفه، میوه، بر) / کنایه (سفید شدن موی سر کنایه از پیر شدن)

۵ وزن واژه بیت زیر را مشخص کنید:

سعدی

بضاعت نیاوردم الا امید

خدایا ز عقوم مکن ناامید

بازگویی

پایه‌های آوایی	ب ض ا ع ت	نَ یا وَر	دَ م ل لا	أ مِید
وزن واژه	فَعولن	فَعولن	فَعولن	فَعَل
خوشه‌های هجایی	--U	--U	--U	-U
	حُ دا یا	ز ع ف وم	مَ ک ن نا	أ مِید

ایستگاه سنجش

- منظور از معنای نانهاده در مجاز چیست؟
- قرینه در مجاز به چه معناست؟
- دو مورد از فواید کاربرد آرایه مجاز را بنویسید.
- مجاز به علاقه شباهت را تعریف کنید.
- علاقه در مجاز به چه معناست؟
- در ابیات زیر معنای نهاده (حقیقی) و معنای نانهاده (مجازی) کلمه‌های مشخص شده را بنویسید.

الف) طاقت سر بریدنم باشد / وز حبیبم سر بریدن نیست (سعدی)

ب) برآشفت عابد که خاموش باش / تو مرد زبان نیستی گوش باش (سعدی)
- در مصراع «به یاد روی شیرین بیت می‌گفت» موارد زیر را مشخص کنید.

الف) واژه مجاز   ب) معنای نهاده   پ) معنای نانهاده   ت) قرینه
- در ابیات و عبارات‌های زیر واژه‌های مجاز را مشخص کرده و قرینه آن را بنویسید.

الف) جهان انجمن شد بر تخت اوی / فروماند از فرّه و بخت اوی (فردوسی)

ب) گر نبندی زین سخن تو خلق را / آتشی آید بسوزد خلق را

پ) دهخدا قلم خوبی داشت.

✓ پاسخنامه

۱. معنای مجازی و غیرحقیقی واژه را معنای نانهاده می‌گویند. ۲. رابطه و پیوندی است که میان معنی نهاده (حقیقی) و معنی نانهاده (مجازی) یک واژه وجود دارد. قرینه نشانه‌ای در کلام است که ذهن خواننده را از معنای اصلی دور کرده و به معنای غیرحقیقی متوجه می‌کند. ۳. ۱) دایره الفاظ (کلمات) را در زبان گسترش می‌دهد. ۲) باعث خیال‌انگیزی کلام می‌شود. ۳) مجاز در سخن موجب ایجاز (کوتاهی) و مبالغه (اغراق) می‌شود. ۴) تلاشی که مجاز در ذهن می‌آفریند، راز هنری بودن و زیبایی آن است. ۴. هرگاه واژه‌ای را به قرینه شباهت به جای واژه‌ای دیگر به کار برند، آن را مجاز به علاقه شباهت می‌گویند که مهم‌ترین نوع مجاز است. ۵. علاقه، رابطه و پیوندی است که میان معنای نهاده و معنای نانهاده یک واژه وجود دارد. ۶. الف) سر: معنای نهاده؛ سر، معنای نانهاده؛ فکر و اندیشه / ب) زبان: معنای نهاده؛ زبان، معنای نانهاده؛ سخن ۷. الف) بیت / ب) کوچک‌ترین واحد کلام شاعرانه / پ) شعر یا سخن شاعرانه / ت) می‌گفت (می‌سرود) ۸. الف) جهان: مجاز از مردم، قرینه: انجمن شدن (گرد آمدن، جمع شدن) / ب) حلق: مجاز از دهان، قرینه: بستن / پ) قلم: مجاز از نویسندگی، قرینه: دهخدا

صفحه ۵۷

۱ غزل زیر را از نظر تاریخ ادبیات، سبک‌شناسی، موسیقی شعر بررسی و تحلیل کنید:

من ندانستم از اول که تو بی‌مهر و وفایی
دوستان عیب‌کنندم که چرا دل به تو دادم
شمع را باید از این خانه به در بردن و کشتن
عشق و درویشی و انگشت‌نمایی و ملامت
گفته بودم چو بیایی، غم دل با تو بگویم
آن نه خال است و زرخدان و سرزلف‌پریشان
تو مپندار که سعدی ز کمندت بگریزد
چون بدانست که در بند تو، خوش‌ترزرهایی

سعدی

پاسخ این غزل از اشعار عاشقانه قرن هفتم و سبک عراقی است که با زبان دل و عشق، بیانی نرم و دلنشین و عاطفه‌ای سرشار و انسانی سروده شده است. شاعر آن، سعدی شیرازی، فرمانروای ملک سخن در سرودن غزل‌های عاشقانه سرآمد شاعران ایرانی است.

در قلمرو زبانی این غزل از نظر سبک‌شناسی، کم شدن لغات فارسی اصیل و افزایش لغات عربی نسبت به سبک خراسانی چشمگیر است؛ لغاتی مانند اول، عهد، عیب، عشق، ملامت، سهل، تحمل، اهل و نظر، البته زبان این سروده بسیار ساده و روان است. از دیدگاه ادبی، کاربرد قالب غزل، آوردن تخلص در پایان شعر و استفاده زیاد از آرایه‌های ادبی مانند تشبیه (بحر تفکر، بار جدایی)، مراعات نظیر (خال، زرخدان، زلف، دل)، تشخیص (شمع)، تکرار (بیایی در بیت پنجم) و مجاز (کمند مجاز از اسارت) از ویژگی‌های این غزل زیبای عاشقانه است.

پایه‌های آوایی، وزن واژه و خوشه‌های هجایی بیت اول این سروده:

مَنْ دَا نِيسْ	تَمْ زَوِ وُلْ	کِ تْ بِي مِهْ	زُ وَا يِي	پایه‌های آوایی
عَه دَا نِيسْ	تَنْ زَانِ پِهْ	کِ بِ بَنْ دِي	ئِي نَ پَا يِي	
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	وزن واژه
- - U -	- - UU	- - UU	- - UU	خوشه‌های هجایی

رشد و پرورش فرزندان

- خانواده بستر رشد و بالندگی فرزندان است و هیچ نهادی نمی‌تواند جایگزین آن شود.
- فرزند ثمره پیوند زن و مرد و تحکیم‌بخش وحدت روحی آنهاست. آنان دوام وجود خود را در فرزند می‌بینند و از رشد او لذت می‌برند.
- کدام افتخار بالاتر از آنکه خداوند تربیت و پرورش چند تن از بندگانش را به پدر و مادر سپرده است.
- خداوند احترام و اطاعت از والدین را هم‌ردیف اطاعت و عبودیت الهی قرار داده است.
- مسئولیتی که با آمدن فرزندان بر دوش پدر و مادر قرار می‌گیرد، بسیار سنگین و غیرقابل چشم‌پوشی است.
- همه فعالیت‌های پدر و مادر باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که به رشد و بالندگی این نهال کمک کند.
- هر یک از استعدادها و فرزندان که به دلیل بی‌تدبیری والدین سرکوب شوند در پیشگاه خداوند مجازاتی به همراه خواهد داشت.

رشد اخلاقی و معنوی

- خانواده بستری مناسب برای رشد و تکامل اخلاقی انسان است که به آن نیاز دارد.
- پسر و دختر جوان با تشکیل خانواده، زمینه‌های فساد را از خود دور می‌کنند.
- مسئولیت‌پذیری را تجربه می‌کنند.
- مهر و عشق به همسر و فرزندان را در خود پرورش می‌دهند.
- با گذشت، مدارا و تحمل سختی‌ها و ناگواری‌های زندگی به درجات معنوی بالاتری نایل می‌شوند.
- علاوه بر این، خانواده تنها محیط مناسب برای تربیت صحیح کودکان و رشد فضایل اخلاقی در آنهاست و این در صورتی است که نسبت به مسئولیت خود، آشنا باشند و آن را به درستی انجام دهند.

برای ازدواج موفق

- لازمه یک ازدواج موفق و تشکیل خانواده، توجه به هر چهار هدف است.
- هدف چهارم را در مرتبه برتر قرار دهیم.
- اگر فقط به هدف اول توجه کنیم و برای سه هدف دیگر تلاش نکنیم، پس از مدتی اختلافات ظاهر می‌شوند و دوری روحی و روانی یا همان طلاق عاطفی، زندگی را خسته‌کننده می‌کند.
- اما اگر به چهار هدف توجه داشته باشیم، به زودی محیطی آرامش‌بخش و سرشار از نشاط و لذت شکل خواهد گرفت و اعضای خانواده تا آخر عمر با احساس رضایت و موفقیت در کنار هم زندگی خواهند کرد.

- ۱- وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا، وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ
و از نشانه‌های خدا آن است که همسرانی از نوع خودتان برای شما آفرید تا با آنها آرامش یابید و میان شما «دوستی» و «رحمت» قرار داد. همانا در این مورد، نشانه‌هایی است برای کسانی که تفکر می‌کنند.
- ۲- وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَ حَفَدَةً وَ رَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَ بِنِعْمَةِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ
و خداوند برای شما همسرانی از نوع خودتان قرار داد و از همسرانتان برای شما فرزندان و نوادگانی نهاد و از پاکیزه‌ها به شما رزق و روزی داد. حال، آیا آنان به باطل ایمان می‌آورند و به نعمت الهی کفران می‌ورزند؟
در این آیات تفکر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

- ۱- هدف از تشکیل خانواده چیست؟ **پاسخ** (۱) هدف از ازدواج فقط ارضای غریزه جنسی نیست؛ بلکه رسیدن به یک آرامش جسمی و روانی است. (۲) رشد و پرورش فرزندان باید از اهداف تشکیل خانواده باشد.

۲- نوع نگاه اسلام به زن و مرد چگونه است؟

- پاسخ** (۱) برخلاف پاره‌ای عقاید خرافی و تحقیرآمیز که زن را موجودی پست‌تر یا از جنس دیگری پندارند، زن و مرد از یک جنس هستند. (۲) رابطه زن و مرد باید بر اساس مودت و رحمت باشد. مودت و رحمت، عامل بقا و تداوم آرامش در زندگی مشترک است.
- ۳- خداوند چه چیزهایی را به عنوان آیات و نشانه‌های خود معرفی کرده است؟ **پاسخ** (۱) محبت هدیه‌ای الهی است که با مال، مقام و زیبایی به دست نمی‌آید. مودت و رحمت، هدیه خدا به عروس و داماد است. (۲) از نشانه‌های دیگر خداوند، هم‌جنس بودن زن و مرد است و اینکه نقش همسری، آرام‌بخش است. (۳) اهدای فرزندان و نوادگان و رزق و روزی از نشانه‌های دیگر خداوند است.

صفحه ۲۰۱

تدبر کنید

با توجه به آیات ابتدای درس، پاسخ دهید.

برای اینکه آرامش ناشی از انس و هم‌صحبتی میان همسران پدید آید، قرآن کریم از آنان می‌خواهد که دو ویژگی در میان آنها شکل بگیرد. آن دو ویژگی کدام‌اند؟ **پاسخ** دوستی و رحمت

ایستگاه سنجش

۱ درست‌ی یا نادرستی جمله‌های زیر را مشخص کنید.

- الف) با توجه به آیات قرآنی، پاداش اخروی و قرب به پروردگار به جنسیت انسان مربوط است.
- ب) گرفتار شدن به عذاب اخروی و دوری از خداوند، ارتباطی با زن یا مرد بودن ندارد.

۲ جاهای خالی را با کلمه‌ها یا عبارتهای مناسب پر کنید.

- الف) دوره ..... تا ..... از حساس‌ترین و ارزشمندترین دوره‌های عمر انسان است.
- ب) توان بالای ..... زنان و ..... بیشتر مردان برای آن است که زن و مرد دو نقش ..... در کنار هم ایفا کنند.
- پ) هر جوانی به‌طور فطری و طبیعی خواستار ازدواج با کسی است که قبل از ازدواج ..... خود را حفظ کرده است.

۳ به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

- الف) اهداف ازدواج (تشکیل خانواده) را نام ببرید.
- ب) هر کدام از زن و مرد به چه میزانی نزد خداوند گرامی‌تر است؟
- ۴ آیا تفاوت نقش‌ها در زن و مرد به معنی برتری ذاتی یکی بر دیگری است؟ با مثال شرح دهید.

۵ مهم‌ترین برنامه‌ریزی‌ها را برای ازدواج نام ببرید.

۶ قرآن کریم از دختران و پسران قبل از ازدواج چه می‌خواهد؟

۷ لازمه یک ازدواج موفق را توضیح دهید.

پاسخ‌نامه

۱. الف) نادرست / ب) درست ۲. الف) بلوغ - ازدواج / ب) عاطفی - قدرت جسمی - تکمیلی / پ) پاکدامنی ۳. الف) ۱) پاسخ به نیاز جنسی (۲) انس با همسر (۳) رشد و پرورش فرزندان (۴) رشد اخلاقی و معنوی / ب) تفاوت نقش‌ها در زن و مرد به معنی برتری ذاتی یکی بر دیگری نیست، برتری هر کس در نزد خداوند به تقواست. ۴. خیر، برخی تفاوت‌ها باعث شده است که هر کدام از زن و مرد، بتوانند در زندگی مشترک و خانوادگی نقش‌های متفاوتی را بر عهده بگیرند و یک خانواده متعادل پدید آورند. منظور از آفرینش انسان‌ها به صورت زوج همین است؛ برای مثال توان بالای عاطفی زنان و قدرت جسمی بیشتر مردان، برای آن است که زن و مرد نقش مکملی در کنار هم ایفا کنند. ۵. ۱) تقویت عفاف و پاکدامنی در خود از آغاز بلوغ (۲) مشخص کردن هدف‌های خود از تشکیل خانواده (۳) شناخت معیارها و شاخص‌های همسر مناسب (۴) شناخت ویژگی‌های روحی زن و مرد ۶. قبل از ازدواج نیز حتماً عفاف پیشه کنند تا خداوند به بهترین صورت زندگی آنان را سامان دهد؛ همچنین می‌خواهد که به هیچ‌وجه در پی رابطه پنهان و آشکار با